

„ENYÉM A DÖNTÉS!”

Pályázati kódszám: FOF2015 /175

Tananyag a támogatott döntéshozatalról és az oda vezető útról tanulásban akadályozott tanulók számára
3-12. évfolyam

A tananyag a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft. által meghirdetett a Fogyatékos személyek helyi, regionális és országos szervezeteinek működési és szakmai programjainak támogatása kiírt pályázat keretében készült el.

Jelen tananyagot az Oktatási Jogok Biztosa lektorálta.

Készítette: Fodor-Gulyás Edina, gyógypedagógus
Intézmény: Debrecen Nagytemplomi Református Egyházközség
Immanuel Otthona és Fejlesztő Nevelést-Oktatást Végző Iskolája

2015. december

A tananyag alapadatai:

Ajánlott korosztály	9-18 évesek (de 18 évet betöltött tanulásban akadályozott fiatalok számára is felhasználható a tananyag)
Ajánlott időkeret	30 x 45 perc
A tananyag közvetlen célja	<p>Reális önismereten keresztül eljutva:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ a különbségek és azonosságok, hasonlóságok felfedezéséhez, ✚ egymás elfogadásához, ✚ illetve az alapvető jogok megismerésével ✚ a jogokkal való élés és ✚ a jogok tiszteletben való tartásának gyakorlatához
A modul tartalma	<p>I. Önismeret</p> <p>II. Támogatott döntéshozatal – út a támogatott döntéshozatalig</p> <p>III. Jogom van hozzá – Egyezmény a gyermek jogairól/Emberi jogok Egyetemes Nyilatkozata</p>
Ajánlott továbbhaladási irány	<ul style="list-style-type: none"> ✚ közösségi szolgálat keretében árva gyermekek, idősek meglátogatása, hajléktalanok segítése ✚ saját csoporttársak, osztálytársak körében segítség felajánlása, ✚ az elkészített könnyen érthető dokumentum terjesztése, évenként való átbeszélése osztályfőnöki órákon, ✚ egyéb tantárgyi órák tananyagához kapcsoltan a témához kapcsolódó anyagokban a tanult jogok érvényesülésének vagy megsértésének felfedezése
A kompetenciafejlesztés fókuszai	<p>Személyes kompetencia: önismeret, reális énkép</p> <p>Kognitív kompetencia: figyelem, megismerés, azonosítás, összehasonlítás</p> <p>Szociális kompetencia: empátia, véleményalkotás, együttműködés, szolidaritás, tolerancia</p>
Kapcsolódási pontok	<p>A NAT-hoz: Ember és társadalom</p> <p>Tantárgyakhoz: Társadalmi ismeretek és gyakorlatok (de minden tantárgyhoz kapcsolható a rajztól a történelemig – Lsd. Segédanyag pedagógusoknak)</p> <p>Modulokhoz: Énkép, önismeret kiemelt fejlesztési feladat</p>

I. Önismeret: 1. óra „Ez én vagyok”

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
1	Hangulatkeltő, bevezető ének: A tanulókkal egy ismert ének éneklése vagy egy kevésbé ismert ének lejátszása, mely bevezeti az első feladatot, miközben jó hangulatot csinál. Pl.: SpongyaBob Kockanadrág (Lsd. Mellékletek)	magnó, cd vagy laptop internettel (youtube)	A már előzőleg felállított csoport/osztályszabályok tisztázása. Pl.: ha valaki beszél meghallgatom, nem szakítom félbe; figyelek az időhatárok betartására stb.
10	„Tükröm, tükröm”: <ul style="list-style-type: none"> ✚ Minden tanuló kap egy zsebtükröt. A tanuló megfigyeli magát. A pedagógus megfigyelési szempontokat adhat: szemszín, hajszín, fejalak stb. ✚ A tanulók ezután bemutatják magukat, pontosan szavakba öntik a tükörben látottakat, vagyis: „Hogy nézek ki?” ✚ Miután mindenki bemutatta magát külső adottságai szerint a pedagógus az azonosságokra és a különbségekre kérdez rá. Ezeket akár táblázatos formában a táblára is felvezetheti. 	zsebtükrök, tábla, kréta	A pedagógus hozzáállása és kommunikációja elfogadó legyen. Semmiképpen se nézzen vagy szóljon sajnálkozóan, ha egy tanuló kevésbé szép külső tulajdonságának hangot ad. Valakinek egyenes az orra, valakinek kissé görbe, valakinek kék szeme, valakinek zöld, valakinek van pattanása, valakinek meg nincs stb. Az idő a tanulólétszámtól függően módosulhat.
15	„Ki vagyok én?”: <ul style="list-style-type: none"> ✚ Minden tanuló kap egy A/4-es lapot. A tanulók felírják nevüket a lapra, majd feladatuk, hogy díszítsék ki a lapot, rajzolják le kedvend dolgait. ✚ A tanulók bemutatkoznak: elmondják teljes nevüket, (esetleg: hol laknak, mikor és hol születtek – de ez kihagyható), miért éppen azt rajzolták a papírra. Bemutatkozás után sorra kikerülnek a lapok a táblára vagy mindenki által jól látható helyre. 	A/4-es lapok, színes ceruzák vagy zsírkréták	Mozgássérült tanulók esetében a finommotorika fejlettségétől függően a pedagógus írja fel a neveket és a tanulók apró tárgyak közül is választhatnak mint pl.: radír, cukorka, gyufa, apró játék stb. Fontos, hogy a rajzolás időtartamát tisztázzuk a tanulókkal, hiszen most nem az alkotáson illetve annak esztétikusságán van a hangsúly. Ennél a feladatnál kiderülhet, hogy melyik tanuló nincs tisztába a személyes adataival. Javasolom a modellnyújtást. A pedagógus maga is elkészíti a feladatot.
15	Kérdezz! Felelek!: A pedagógus kérdéseket tesz fel a tanulóknak: <ul style="list-style-type: none"> ✚ Mit tudtál meg a tanuló társaidról? ✚ Milyen érzés, hogy kikerült a neved és a rajzod a táblára? ✚ Van-e hasonlóság, azonosság a rajzok vagy a nevek között? ✚ Milyen lenne, ha mindenki ugyanolyan lenne? 		Fontos, hogy a pedagógus ne minősítse a válaszokat. Minden tanuló érezze azt, hogy vállalhatja a véleményét ebben a közösségben. Ha valami nagyon nem elfogadható hangzik el, akkor is inkább kérdésekkel próbáljuk másfelé terelni ezzel példát is mutatva a többi tanulónak arról, hogy minden véleményt tiszteletben kell tartani, attól függetlenül, hogy elfogadom-e vagy sem.
4	Értékelés: a tanulók sorra elmondják, hogy érezték magukat az órán. A pedagógus zárja az értékelést. Az elkészült alkotásokat elteszi, mert a következő órán még használni fogják.		A pedagógus itt erősítse meg a tanulók közösséget mindabban, amiben jók voltak pl: nyitottság, aktivitás Ne legyen elmarasztaló, értékelése a tanulók fejlődését, a szorongóbb tanulók nyitottabbá válását is szolgálja.

I. **Önismeret: 2. óra „Te és én”**

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
2	Hangulatkeltő, bevezető ének: A tanulókkal egy ismert ének éneklése vagy egy kevésbé ismert ének lejátszása, mely bevezeti az első feladatot, miközben jó hangulatot csinál. Pl.: Halász Judit: A testvérem a legjobb gyerek vagy a Vannak még rossz gyerekek	magnó, cd vagy laptop internettel (youtube)	A már előzőleg felállított csoport/osztályszabályok tisztázása. Pl.: ha valaki beszél meghallgatom, nem szakítom félbe; figyelek az időhatárok betartására stb.
10	Én feketén és fehéren: <ul style="list-style-type: none"> ✚ A tanulók visszakapják előző órán készített lapjaikat a neveikkel és rajzukkal. Feladatuk, hogy 3 jó és 3 rossz tulajdonságot írjanak fel a lapra, mely rájuk jellemző. ✚ A tanulók elmondják, hogy milyen tulajdonságokat találtak. ✚ A tanulók 3 olyan dolgot írnak le, amiben ügyesek és 3 olyat, amiben nem. Majd elmondják, hogy milyen tulajdonságokat találtak. ✚ A pedagógus felírja a talált tulajdonságokat és rövid kiegészítéseket tesz, pl.: természetesen több mint 3 jó és rossz tulajdonságunk van, azonosságok és különbségek érzékeltetése, fontos egyezés, hogy mindenkinek vannak jó és rossz tulajdonságai stb. ✚ A lapok újra kikerülnek mindenki által jól látható helyre. 	előző órán készített alkotások, filctollak, post-it	A pedagógus dönthet úgy, hogy nem osztja ki a lapokat illetve csak szóban kéri elsorolni rövid gondolkodás után a tulajdonságokat. Itt javasolnám, hogy táblára kerüljenek fel a tulajdonságok két csoportba nevek nélkül. Lehet úgy is, hogy a tulajdonságokat a pedagógus írja fel a lapra vagy post-it-re melyet a tanuló csak felragaszt a lapjára. Az időt itt is meghatározza a tanulólétszám.
10	Kérdezz! Felelek! a pedagógus kérdéseket tesz fel a tanulóknak: <ul style="list-style-type: none"> ✚ Van-e olyan tulajdonságod, amire csak most jöttél rá, mikor elgondolkoztál? ✚ Milyen érzés most, hogy kint van a lapon nem csak a jó, de a rossz tulajdonságaid is? ✚ Tudtál-e meg valami újat a társaidról? ✚ Szerinted van-e olyan ember a világon, akinek egyetlen egy rossz tulajdonsága sincs? 		A pedagógus attitűdje maximálisan elfogadó legyen. Nincsenek rossz válaszok. Javasolom a modell-nyújtást, vagyis a pedagógus maga is írja le 3 jó és 3 rossz tulajdonságát.
10	Ismerj fel, ha tudsz! <ul style="list-style-type: none"> ✚ Egy önként vállalkozó tanuló megengedi, hogy bekösse a pedagógus a szemét. A feladat tapintás alapján felismerni kit állítottak elé. Jó, ha mindenki megtapasztalja bekötött szeműnek lenni és kiállítottnak lenni. 	sál	Itt is javasolom a modellnyújtást, vagyis hogy a pedagógus is vegyen részt a játékban. Ha sok tanuló van az osztályban nem szükséges mindenkinek sorra kerülnie. De valamelyik szerepbe lehetőleg mindenki legyen.
10	Kérdezz! Felelek! A játék után a pedagógus kérdéseket tesz fel: <ul style="list-style-type: none"> ✚ Milyen érzés volt, amikor bekötöttem a szemeteket? ✚ Milyen érzés volt, amikor hozzáértél a társadhoz? ✚ Milyen érzés volt, amikor hozzád ért a társad? ✚ Mi segített a felismerésben? ✚ Mi segíthet egy nem látó embernek abban, hogy felismerje egy ismerősét? 		Itt továbbra sincsenek rossz válaszok. A pedagógus kellő nyitottsággal, érdeklődéssel és tapintattal segíti a kommunikációt. Nem fontos, hogy minden tanuló, minden kérdésre válaszoljon, de az fontos, hogy mindenki hozzászóljon.
3	Értékelés: a tanulók sorra elmondják, hogy érezték magukat az órán. A pedagógus zárja az értékelést.		A pedagógus itt erősítse meg a tanulók közösséget mindabban, amiben jók voltak pl: nyitottság, aktivitás Ne legyen elmarasztaló, értékelése a tanulók fejlődését, a szorongóbb tanulók nyitottabbá válását is szolgálja.

I. **Önismeret: 3. óra „Milyen a kapcsolatom másokkal?”**

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
2	<p>Hangulatkeltő, bevezető ének: A tanulókkal egy ismert ének éneklése vagy egy kevésbé ismert ének lejátszása, mely bevezeti az első feladatot, miközben jó hangulatot csinál. Pl.: Halász Judit: Az ismeretlen ismerős</p>	magnó, cd vagy laptop internettel (youtube)	A már előzőleg felállított csoport/osztályszabályok tisztázása. Pl.: ha valaki beszél meghallgatom, nem szakítom félbe; figyelek az időhatárok betartására stb.
20	<p>Kapcsolati köreim (Lsd. Mellékletek):</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus kiosztja az üres kapcsolati köröket ábrázoló lapokat. Az egyes körök belülről kifelé haladva: Én – Emberek, akiket szeretek – Emberek, akiket ismerek – Segítők, akiknek ez a munkájuk – Idegenek (ők a körön kívül vannak) ✚ A tanulók feladata, hogy a környezetükben élő embereket az egyes körökre írják vagy a képüket ragasszák fel. ✚ A pedagógus egy nagy kapcsolati kört rajzol a táblára. A tanulókkal közösen beszél meg, kik tartozhatnak az egyes körökhöz. A tanulók önellenőrzést tartanak. A beszélgetés folyamán még korrigálhatják a saját kapcsolati hálójukat. 	feladatlapok, íróeszközök, esetleg fényképek és ragasztó vagy post-it	Itt két kör elhelyezkedése vitára adhat okot. Emberek, akiket ismerek és a segítők, akiknek ez a munkájuk, de hamar lehet tisztázni, ha tisztázzuk azt, ki az akiről valóban el tudjuk mondani, hogy ismerjük és hogy pontosan mit is jelent ez. Lehetséges, hogy ennek tisztázására szükség lesz az osztályban. Más elnevezésű és felépítésű kapcsolati körök is használhatóak. A pedagógus vigyázzon arra, hogy most még nem kell részletezni az egyes emberekkel való kapcsolatot illetve annak minőségét.
20	<p>Kérdezz! Felelek!: A pedagógus kérdéseket tesz fel:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Mi volt a nehéz ebben a feladatban? ✚ Mi volt a könnyű ebben a feladatban? ✚ Kellett-e javítani rajta, miután megbeszéltük közösen? ✚ Vannak-e olyan emberek, akiket nem írtál a lapra? 		Nagyon fontos, hogy ha ezeken kívül is felmerülnek kérdések, azok megválaszolásra kerüljenek. Ezen az órán el kell jutni addig, hogy minden tanuló számára világos legyen, kik tartoznak az egyes körökhöz, ezért ennek megértésére elegendő időt kell szánni.
3	<p>Értékelés: a tanulók sorra elmondják, hogy érezték magukat az órán. A pedagógus zárja az értékelést. A kapcsolati körök feladatlapot elteszi, mert még használni fogják.</p>		A pedagógus itt erősítse meg a tanulóközösséget mindabban, amiben jók voltak pl: nyitottság, aktivitás. A pedagógus előre jelezheti, hogy ezzel a témával még foglalkozni fognak, mert bizonyára még vannak, lesznek kérdések és a következő órákon ezt használni fogják.

I. **Önismeret: 4. óra „Kiben bízhatok?”**

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
10	Bevezető bizalomjáték: A tanulók akadálypályát készítenek a teremben. A tanulók párokba állnak. Az egyiknek be kell kötni a szemét, hogy ne lásson. A látó pár vezeti majd a „vakot” az akadályok között.	rendelkezésre álló berendezési tárgyak, kendők, sálak	A pedagógus azzal a segítheti a párok alakulását, ha pl.: számokat oszt ki, azután felsorolja valami alapján a párok számait. Pl: első pár tagjai: az 1-es és a 3-as számú, második pár tagjai: a 2-es és 4-es stb. A tanulóknak hagyja meg azt a döntést, hogy eldöntsék, ki lesz a vezető és ki a vezetett.
10	Kérdezz! Felelek! A játékot a pedagógus pár perc elteltével megállítja és beszélgetést kezdeményez: <ul style="list-style-type: none"> ✚ Hogy éreztél magad bekötött szemmel? ✚ Bízta abba, hogy a vezető nem vezet neki akadályt? ✚ Milyen volt vezetni a társadat? Mire figyeltél nagyon? ✚ Könnyű volt bízni vagy nehéz a társadban? ✚ Bárkire rábíznád magad vakon? 		Előnyös lenne, ha a beszélgetésre körbe ülnének, de a padokban ülő tanulók is kiválóan helyt tudnak állni ennél a feladatnál is. A tanulócsoporthoz függően szükség lehet a bizalom, mint fogalom kibontására.
10	„Ne zavarjátok köreim!”: A pedagógus kiosztja az előző órán elkészült tanulói kapcsolati köröket. A tanulók feladata, hogy átgondolják, kik azok a körön, akikre vakon is rábíznák magukat, kik azok, akikben nem bíznak. A tanulók egyenként számolnak be.	kapcsolati körök kitöltött feladatlap	Ennél a feladatnál, jó, ha a pedagógus „csak” meghallgatja a tanulókat nem reflektál. Ha valaki rábízná magát a postásra vagy egy idegenre, akkor ez az ő döntése. A következő rész majd segít abban, hogy megértsék a tanulók, hogy nem bízhatnak meg minden emberben egyenlő mértékben.
12	Kérdezz! Felelek! A pedagógus kérdéseket tesz fel: <ul style="list-style-type: none"> ✚ Van, akire nem bíznád rá magad. Miért? ✚ Kiben bízol és miért? ✚ Ha új osztálytársatok érkezne, akkor mit kellene tennie, hogy bízhatok benne? ✚ Nektek mit kellene tennetek, hogy bízzon bennetek? ✚ Mi történhet akkor, ha egy olyan emberben bízunk meg teljesen, akit nem ismerünk? ✚ Van-e valaki, aki ezek után változtatna a véleményén vagyis nem biztos, hogy rábízná magát arra a személyre, akikre az előző feladatnál azt mondta, hogy „vakon” is...? 		A pedagógus a meggyőzés szándéka nélkül mondja el saját véleményét, de soha ne felejtse el, hogy mintául is szolgál a tanulóknak. Jól gondolja át, hogy milyen példákat hoz fel a tanulóközösségnek. Illeszkedjen az a tanulók értelmi képességeihez, érettségükhöz (érzelmi), szociális és kulturális háttérükhöz és életkorukhoz.
3	Értékelés: a tanulók sorra elmondják, hogy érezték magukat az órán. Mi volt számukra nehéz vagy kevésbé érthető. A pedagógus zárja az értékelést. A kapcsolati körök feladatlapot elteszi, mert még használni fogják.		A pedagógus itt erősítse meg a tanulóközösséget mindabban, amiben jók voltak, a csoportszabályok betartását is és annak fontosságát. A kapcsolati körök tisztázásának fontosságára szintén erősítsen rá.

I. Önismeret: 5. óra Gyakorló óra – „Játsszunk!”

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
2	<p>Bevezetés: A pedagógus kiosztja a tanulók saját kapcsolati hálóját. Majd elmondja, hogy ezen az órán szituációs játékokat fognak játszani ehhez kapcsolódóan.</p>	kapcsolati körök kitöltött feladatlap	A szituációs játékokat a tanulók képességeihez és életkorához kell igazítani.
20	<p>Szituációs játék 1.: Emberek, akiket szerettek és akik szeretnek A tanulók feladata, hogy kis csoportokat alkossanak, minimum két csoport kell: az egyik csoport játszik, a másik megfigyel. <i>Játszó csoport:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A tanulók a történet alapján kiosztják a szerepeket. ✚ Többször elpróbálják. ✚ A szerepet nem kapott tanulók is segítik a felkészülést. ✚ A pedagógus segítse a szereplőket a felkészülésben. <p><i>Megfigyelő csoport:</i> Kérdéseket ad a pedagógus:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Milyen a kapcsolata Pistinek az édesanyjával? ✚ Hogyan üdvözlük egymást? ✚ Az édesanyja mit tesz, amikor meghallja, hogy Pistit megbántották? ✚ Hol helyezkedik el az anya a tanulónál a kapcsolati körökön? <p>(a most megfigyelő csoport a következő történetnél a játszó csoport lesz, így előzőleg ők is megkaphatják a következő történetet feldolgozásra)</p> <p><i>Feldolgozást segítő kérdések:</i> Kik a szereplők? Ki hogy viselkedik? Hogyan érez? Hol játszódik a történet és mikor? Mi a cselekmény?</p> <p><u>Történet:</u> Pisti hazaér az iskolából. Köszönti édesanyját. Édesanyja fogadja. Megöleli, megpuszilja. Pistit ebéddel kínálja és megkérdezi, hogy mi volt az iskolában. Pisti elmondja, hogy kapott egy 4-est matematikából, egy 5-öst olvasásból. Anyukája megdicséri. Azt is elmondja, hogy az egyik tanuló ma kicsúfolta az új nadrágját, ami miatt sírt is egy kicsit. Édesanyja vigasztalja: „az embereknek különböző az ízlésük és amúgy se foglalkozz a csúfolódóval, buta viselkedés. Biztos annak a tanulónak is van olyan ruhája, ami meg neked nem tetszik, még se csúfolódsz.” Az édesanyja vigasztalóan megsimítja Pisti fejét, majd finom süteményt is ad neki. Pisti megöleli édesanyját és eszik egy süteményt.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus a szereplőket megkérdezi, hogy érezték magukat? ✚ A megfigyelő csoport elmondja, hogy mit látott és hallott a kérdések alapján? 	szituáció szövege, esetleg kellékek a szerepekhez: kötény, asztal, tányér, sütemény, ellenőrző könyv, történet megértését segítő képek (kihagyható) kapcsolati körök kitöltött feladatlap	<p>Amit itt ki kell hangsúlyozni a pedagógusnak még akkor is, ha egyértelmű dolgokról van is szó természetesen nem szó szerint így:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ az édesanyja megölelheti, megpuszilhatja, megsimogathatja a gyermeket; ✚ az édesanyját szabad szíval is köszönteni, ha ő elfogadja; ✚ az édesanyja süteményét elfogadhatja Pisti; ✚ az édesanyjának sok mindent el lehet mondani. <p>Ha a pedagógus úgy ítéli meg, hogy a tanulócsoporthoz nehéz lenne eljátszani ezt a történetet, lépjen ő az édesanya szerepébe.</p> <p>A történetek előhozhatnak a tanulóban emlékeket, hasonló történéseket, melyeket el szeretnének mondani. Nem minden esetben jó megoldás, ha elfojtjuk az ilyen megnyilatkozásokat az idő rövidege miatt. Beáldozható a másik történet, ha a pedagógus úgy ítéli meg, de nem hagyható el, tehát be kell pótolni valamikor.</p>

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
20	<p>Szituációs játék 2.: Emberek, akiket ismerek</p> <p>Az a csoport lesz a játszó csoport, akik előzőleg a megfigyelő csoportot alkották. A Megfigyelő csoport ugyanazokat a kérdéseket kapja.</p> <p><u>Történet:</u> Pisti egyedül maradt otthon. Édesanyja elmondta, hogy senkit se engedjen be a házba, míg haza nem ér. Pisti a házi feladatát írta, amikor csengettek. Nem akart először odamenni az ajtóhoz, de olyan sokáig csengetett valaki, hogy csak oda ment és megkérdezte zárt ajtónál: „Ki az?” „A postás vagyok. Anyukád nincs itthon?” – szólt az ajtónál álló személy. „Csókolom. Nincsen.” – válaszolta kissé ijedten Pisti. „Csomagot hoztam.” „Nem engedhetem be, míg anya haza nem jön.” – mondta félve Pisti. „Hagyok egy papírt. Bedugom az ajtó alatt. Majd add oda édesanyádnak. Szia fiacskám.” „Viszontlátásra.” – köszönt el Pisti.</p> <p> A pedagógus a szereplőket megkérdezi, hogy érezték magukat? A megfigyelő csoport elmondja, hogy mit látott és hallott a kérdések alapján? A postás melyik kapcsolati körön szerepel nálad? </p>	<p>szituáció szövege, történet megértését segítő képek (kihagyható) kapcsolati körök kitöltött feladatlap</p>	<p>Ennél a történetnél segítő kérdések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hogyan köszönt Pisti a postásnak? - Hogyan köszönt a postás Pistinek? - Hogyan üdvözölte az anya Pistit az előző történetben? - Miért van különbség? - Jól tette-e hogy nem engedte be a postást? - Biztos, hogy a postás volt az ajtónál? Honnan tudhatta, ha nem látta? És ha látta volna? <p>Ha van olyan tanuló, akinek van saját élménye ezzel kapcsolatban az hadd mondhassa el vagy ezen az órán, vagy a közeljövőben. Senkiben se maradjon olyan mondanivaló, mely kikíváncozik. A tanulók saját történeteit is át lehet egyébként beszélni ezeknek a kérdéseknek a mentén.</p>
3	<p>Értékelés: a tanulók sorra elmondják, hogy érezték magukat az órán. Mi volt számukra nehéz vagy kevésbé érthető.</p> <p>A pedagógus zárja az értékelést. A kapcsolati körök feladatlapot elteszi, mert még használni fogják.</p>		<p>A pedagógus itt erősítse meg a tanulóközösséget mindabban, amiben jók voltak, a csoportszabályok betartását is és annak fontosságát. A kapcsolati körök tisztázásának fontosságára szintén erősítsen rá. Valamint foglalja össze a két játék tanulságait.</p>

I. **Önismeret: 6. óra Modulzáró alkotó óra – „Az én házam, az én váram”**

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
3	Bevezetés, rávezető dal: A tanulókkal elénekli a pedagógus vagy meghallgatják közösen az „Icipici kis mese – Lencsilány” dalt.	magnó, cd vagy laptop internettel (youtube)	A pedagógus egy mondattal zárja a zenehallgatást. Előzőleg fontos a csoportszabályokra való emlékeztetés.
35	Az alkotás témájának és a mintadarabnak a bemutatása: <ul style="list-style-type: none"> ✚ A téma: az én házam és az, akikkel együtt lagnék ✚ A pedagógus bemutatja előzőleg elkészített alkotását. Miből és hogyan készítette? És kiket helyezett el a házban, akikkel együtt élne. (tehát itt egyúttal az eszközök és anyagok számbavétele is megtörténik, valamint a tevékenység bemutatása) ✚ A kapcsolati körök kitöltött feladatlapot újra megkapják a tanulók ✚ A feladat: különböző színes, papír mértani formákból házat építeni ragasztó segítségével, majd beleírni azok nevét (esetleg bele vagy mellé rajzolni), akikkel együtt lakna a tanuló. ✚ Ha marad idő, illetve azok számára, akik hamarabb kész vannak, lehetőség, hogy még a ház köré rajzoljanak fákat, vagy amit szeretnének (vagyis megtervezzék a ház környezetét) 	rajzlapok, papírfomák borítékokban tanulóként, ragasztó, toll, kapcsolati körök feladatlap, színes ceruzák vagy zsírkréták	Ez a feladat építőkövekkel, építőjátékkal is megoldható vagy gyurmával. Illeszkedjen a tanulók képességeihez, életkorához. A lakók neveit a pedagógus is felírhatja post-it-re amit a tanulók felragasztanak az elkészült házhoz.
5	Az alkotások megmutatása, bemutatása: A tanulók bemutatják házukat, majd elmondják, hogy kikkel lagnának együtt és miért	alkotások	Jó, ha a tanulónak kikerül az alkotása a táblára és ő maga mellé állva mutatja be a házát. Amennyiben térbeli alkotásról van szó, úgy körülállhatják a tanuló társak és úgy hallgatják meg a beszámolót.
2	Értékelés: a tanulók elmondják, hogy hogy érezték magukat alkotás közben, nehéznek találták-e a feladatot; melyik ház tetszett még a sajátján kívül és miért		Mindenképpen maradjon idő a beszámolóra és az értékelésre is. Valószínűleg lesz olyan tanuló, akit zavarni fog, hogy ki kell állnia az osztály elé, de ezt a szorongást a pedagógus pozitív megerősítésekkel, folyamatos bátorítással ellensúlyozhatja. Semmiképpen ne legyen türelmetlen a nehezen megnyilatkozó tanulóval a pedagógus.

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 7. óra – A döntés

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
3	<p>Bevezetés:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus 6 állat képét teszi ki a táblára: a képen jól látható az adott állat teljes teste. ✚ A tanulók feladata, hogy nevezzék meg az állatokat és mondjanak róla egy igaz mondatot vagy jellemzőt (pl.: szőr borítja a testét, szőre barna, az ember leghűségesebb barátja stb.) ✚ A pedagógus ezután elmondja, hogy hozott egy mesét, melyet felolvas. ✚ A tanulók feladata, hogy megállapítsák a 6 állatból, mely állatok szerepelnek a mesében. 	fényképek vagy jó minőségű legalább A/5-ös nagyságú képek állatokról (mindenképpen legyen benne egy sárga kanári, egy macska és egy kutya) mágnes vagy blutack	<p>Mivel a mese kevésbé ismert, így érdemes valóban csak egy megfigyelési szempontot adni. Idősebb tanulóknál lehet olyan általános kérdésekkel kiegészíteni, mint „Mikor játszódik a mese, mi lehet a helyszín? Mi jellemző a szereplőkre?”</p> <p>Ne ragadjunk le egy állatnál. Csak néhány jellemző hangozzon el mindegyikről.</p> <p>Az osztály által megfogalmazott szabályoknak most is nagy jelentőségük van.</p>
10	<p>A mese 1. felolvasása: Civakodás (Minden napra egy mese 56. oldal – Lsd. Mellékletek)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus felolvassa a mesét. ✚ A tanulók válaszolnak a kérdésre, mely alapján 3 állat marad fenn a táblán, melyekhez oda kerül a mesebeli nevük is. ✚ A pedagógus a tanulók emlékezete alapján kérdezi meg, hogy mi jellemző a szereplőkre? ✚ A tulajdonságok a képek alá kerülnek: A kutya lobbánékony, a cica kényeskedő, a kanári ábrándos, álmodozó ✚ A pedagógus megbeszéli a tanulókkal a tulajdonságok jelentését. ✚ A pedagógus egy rövid mondatot mond. Megkér néhány vállalkozó szellemű tanulót, hogy helyezkedjen egy-egy állat szerepébe és ugyanazt a mondatot mondják el lobbánékonyan, kényeskedően és álmodozón. ✚ Röviden kitér a pedagógus a helyszínre és az időre, de ez a történet szempontjából nem lényeges. 	mese szövege vagy maga a könyv amennyiben nem írja a pedagógus, előre elkészített papírcsíkokon a nevek és a tulajdonságok, esetleg néhány üres, ha a tanulók még kiegészítenék, állatképek, mágnes vagy blutack	<p>Természetesen a pedagógus dönthet úgy, hogy más mesét válasz és általam javasolt felépítést követi.</p> <p>Még a mese felolvasása előtt a pedagógus néhány kulcsszó jelentésére rákérdezhet, hogy a mese megértését segítse az esetleges szóértést egy szintre hozza!</p>
10	<p>A mese 2. felolvasása:</p> <p>A pedagógus jelzi, hogy újra felolvassa a mesét és szeretné, ha a következő kérdésekre keresnék a választ a tanulók:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Filip mit gondolt, kit lát a tükörben? ✚ Filip mit csinált, hogy döntött, amikor meglátta magát a tükörben? ✚ Filip dönthetett volna másképpen? ✚ Filip barátai segítettek Filipnek, és hogyan tették ezt? ✚ Miért verekedtek össze a barátok? ✚ Elkerülhető lett volna a verekedés? Hogyan? 	mese szövege vagy maga a könyv	<p>Javasolom, hogy a kérdések kerüljenek ki a táblára.</p> <p>A pedagógus szándékosan használja a döntés kifejezést a kérdéseknél és a beszélgetésnél is. Egyrészt, hogy szokják a tanulók ennek a szónak a használatát, másrészt már elő is készíti és segíti a szó megértését.</p>

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
10	<p>A mese 1. eljátszása:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus 3 önként vállalkozó tanulót kér, akik eljátszanák a mesét. Esetleg lehet még egy tanuló, aki a mesélő, de ennek szerepét a pedagógus is vállalhatja. ✚ Amennyiben van jelmez előkészítve, felvehetik, de mindenképpen legyen egy nagyobb tükör előkészítve. ✚ A szereplő tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a szerepben. ✚ A többi tanuló is hozzászólhat, hogyan tetszett a tanulótársak játéka. 	tükör, (esetleg jelmezek)	A pedagógus ügyeljen arra, hogy a civakodásnál illetve verekedéses rész ne hogy átmenjen tényleges verekedésbe, főleg, ha olyan tanulók kerülnek össze, akik amúgy sem kedvelik egymást. Erre előre hívja fel a figyelmet és álljon résen. Érdemes a játék előtt újra végig venni milyenek a szereplők, és felállítani az eseménysort.
10	<p>A mese 2. eljátszása:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus felteszi a kérdést, hogy kellett volna Filipnek és a barátoknak viselkedni, dönteni, hogy ne legyen morgás, vicsorgás, civakodás, verekedés. ✚ A tanulók több lehetőséget mondanak. ✚ A pedagógus újra 3 önként vállalkozó tanulót kér, akik ezt a variációt játsszák el. ✚ A szereplő tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a szerepben. ✚ A többi tanuló összehasonlítja a két mesét és a hozzákapcsolódó döntéseket. 	tükör, (esetleg jelmezek)	A döntések összehasonlítását segítheti a pedagógus, hogy nyíllal jelölje a két vagy akár három döntési lehetőséget. Amennyiben nem jut idő ennek eljátszására, azt a következő óra elején lehet pótolni.
2	<p>Értékelés: a tanulók elmondják, hogy érezték magukat a foglalkozáson, mi tetszett a legjobban nekik.</p>		Mint sokszor, most is javaslom, hogy a pedagógus rövid, motiváló, fejlesztő értékelése zára az órát. Esetleg házi feladat is adható a mesékhez kapcsolatosan. Az órán megválaszolt kérdések írásbeli megválaszolása.

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 8. óra – A döntés

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
5	<p>Bevezetés: A pedagógus az előző órai mesére kérdez rá:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Ki emlékszik a mese címére? ✚ Ki emlékszik a szereplőkre? ✚ Milyenek voltak ezek a szereplők? ✚ Mi történt a mesében? <p>A pedagógus a válaszok után kihelyezi az előző órán használt képeket, neveket, tulajdonságokat a táblára.</p>	<p>amennyiben nem írja a pedagógus, előre elkészített papírcsíkokon a nevek és a tulajdonságok, esetleg néhány üres, ha a tanulók még kiegészítenék, állatképek, mágnes vagy blutack</p>	<p>A pedagógus szorítkozzon csak ezekre a kérdésekre. Részletekbe ne menjen bele.</p>
8	<p>A mesevariációk eljátszása:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ a pedagógus megkéri a tanulókat, hogy a két mesevariációt újra játsszák el. Lehetnek ugyanazok a tanulók, de lehetnek mások is. Most már nem tér ki a részletek megbeszélésére. ✚ önkéntes tanulók eljátszák a történetet ✚ a mesék egymás után komment nélkül kerülnek eljátszásra 	<p>tükör, (esetleg jelmezek)</p>	<p>Ha a pedagógus úgy ítéli meg, itt mégis kitérhet a két megoldási mód átbeszélésére.</p> <p>Ha van rá idő, többször is el lehet játszani a történetet, ha több tanuló is jelentkezik.</p>
20	<p>A döntés és következményei: A pedagógus irányításával a tanulók összegyűjtik a döntéseket és a döntések következményeit.</p>	<p>tábla, kréta v. filc</p>	<p>Itt mindenképpen javasolt a tábla használata. Az egyes állatképek alatt legyen hely az egy adott állat kétféle döntésének felírására és a következmény felvezetésére. Amennyiben a pedagógus úgy ítéli meg a tanulók egy lapra vagy a füzetükbe maguk is írhatják.</p>
7	<p>A döntés: A pedagógus felteszi a kérdést: Mi a döntés? A mese ennek a kérdésnek a sikeres megválaszolását segítette elő. A tanulók saját gondolatuk alapján válaszolnak, mondanak példákat.</p>		<p>A pedagógus minden választ elfogad és nyitottan hallgat, esetleg finoman kiigazít. Bátorítja a tanulókat, hogy ha nem tudnak fogalmat mondani, azt mondják el, amit ez a szó jelent a számukra.</p>
5	<p>Értékelés: A tanulók elmondják gondolataikat a foglalkozásról.</p>	<p>házi feladat</p>	<p>Esetleg házi feladat is adható a mesékhez kapcsolatosan. Az órán megválaszolt kérdések írásbeli megválaszolása, kisebbeknél állatos kifestő (kutya, cica, madár)</p>

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 9. óra – A döntés lépései

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
2	<p>Bevezetés: A pedagógus elmondja, hogy egy újabb mesét hozott, mely majd segít összeszedni a döntés lépéseit. Megfigyelési szempont: ✚ Kik a mese szereplői?</p>	mese szövege vagy maga a könyv	<p>Ha a pedagógus úgy ítéli meg kiegészítheti még egy-két kérdéssel. ✚ Hol játszódik a történet? ✚ Mikor?</p> <p>Még a mese felolvasása előtt a pedagógus néhány kulcsszó jelentésére rákérdezhet, hogy a mese megértését segítse az esetleges szóértést egy szintre hozza!</p>
10	<p>A mese 1. felolvasása: A gombakirály (Minden napra egy mese – 15. oldal – Lsd. Mellékletek) ✚ A pedagógus felolvassa a mesét. ✚ A tanulók megválaszolják a kérdést. ✚ A szereplők képei, nevei kikerülnek a táblára. ✚ A tanulók tulajdonságokat mondanak az egyes szereplőkhöz. ✚ A pedagógus további kérdéseket tesz fel: Hol játszódik a történet? Mikor játszódhat?</p>	mese szövege vagy maga a könyv, képek, nevek, tábla, kréta vagy filc, blutack vagy mágnes	<p>Nem cél a mesében leírt valamennyi gombafajta megismertetése most. A legfontosabb a légyölő galóca és a vargánya képi megjelenítése. A többiekéről azt tudják a tanulók, hogy gombafajták, felismerniük nem feltétlenül kell, mivel nem ez a célja az órának, de beépíthető (javasalom házi feladatnak).</p>
20	<p>A mese 2. felolvasása: A pedagógus újra felolvassa a mesét, de új kérdéseket tesz fel, melyek felkerülnek a táblára: ✚ Mit határoztak el a gombák? ✚ Kik jöhettek szóba királynak és miért? ✚ Milyen legyen egy király? ✚ A gombák milyen királyt akartak? ✚ Ki mellett döntöttek és miért? ✚ Mi alapján döntött úgy a galóca, hogy ő legyen a király? ✚ Mi lett volna, ha a vadász lett volna a király, ha a nyuszi, ha a galóca?</p>		
10	<p>A döntés lépései a mesében: A pedagógus az alábbi lépések, kérdések mentén bontja ki a mesét a tanulók válaszai alapján és irányítja figyelmüket a mesében megjelenő döntési folyamatra. 1. Probléma felismerés, megfogalmazás /Mire van szükségem?Mire van szükségünk?/ 2. Információgyűjtés /Mi kell hozzá? Ki kell hozzá? Milyen legyen?/ 3. Alternatívák előállítás /Kik, mik jöhetnek szóba? Mik, kik közül választhatok?/ 4. Válasz-döntés /Ki, mi mellett döntök?/ 5. Megvalósítás, nyomkövetés /Jól döntöttem-e?/</p>		<p>Felsőbb osztályokban sem elég a döntés lépéseinek csak szakszerű megfogalmazását használni. A kérdések segítik a megértést és végtére is ez a lényeg. A tanulók képességei szerint lehet csak a kérdéseket is használni.</p>
3	<p>Értékelés: A tanulók elmondják gondolataikat a foglalkozásról, a döntés lépéseiről (nehéz volt-e megérteni vagy sem, mi segítette a megértést, mi tetszett a mesében stb.)</p>	házi feladat	<p>Esetleg házi feladat is adható a mesékhez kapcsolatosan. Az órán megválaszolt kérdések írásbeli megválaszolása, kisebbeknél állatos kifestő (kutya, cica, madár)</p>

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 10. óra – A döntés lépései

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
10	<p>Bevezetés, ismétlés: A pedagógus az előző órán átvett mesét a döntés lépéseinek újbóli megbeszélése mentén ismétli át a tanulókkal kibontva magát a történetet.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Probléma felismerés, megfogalmazás /Mire van szükségem?Mire van szükségünk?/ 2. Információgyűjtés /Mi kell hozzá? Ki kell hozzá? Milyen legyen?/ 3. Alternatívák előállítása /Kik, mik jöhetnek szóba? Mik, kik közül választhatok?/ 4. Válasz-döntés /Ki, mi mellett döntök?/ 5. Megvalósítás, nyomkövetés /Jól döntöttem-e?/ 	tábla, kréta v. filc, képek, blutack vagy mágnes	A pedagógus levezeti láthatóan is a táblára írva a mesében tetten érhető döntéseket és azok következményeit.
10	<p>A mese 1. eljátszása: Éljen Vargánya, a gombák királya!</p> <ul style="list-style-type: none"> A pedagógus önként vállalkozó tanulókat kér, akik eljátszanák a mesét. Esetleg lehet még egy tanuló, aki a mesélő, de ennek szerepét a pedagógus is vállalhatja. <p>Mivel a mese sok szereplős, akár az egész osztály, csoport is részt vehet benne.</p> <ul style="list-style-type: none"> Amennyiben van jelmez előkészítve, felvehetik. A szereplő tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a szerepben. A többi tanuló is hozzászólhat, hogyan tetszett a tanulótlársak játéka. 	(esetleg jelmez)	
22	<p>A mese 2. eljátszása: Éljen a Légyölő Galóca, a gombák királya!</p> <ul style="list-style-type: none"> A pedagógus felveti, hogy a Mi lett volna, hogy ha a Légyölő Galóca lett volna a király? A tanulókkal újra átveszi a pedagógus, hogy milyen is volt a Légyölő Galóca és hogyan is képzelte el az uralkodását? Miért döntöttek volna úgy a gombák, hogy mégis ő legyen a király? Lett volna-e olyan állat, növény, aki nem örült volna neki? Hogyan uralkodott volna a galóca? Ezután a tanulók eljátszák a történetet. A szereplő tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a szerepben. A többi tanuló összehasonlíttja a két mesét és a hozzákapcsolódó döntéseket. 	(esetleg jelmez) tábla, kréta v. filc, képek, blutack vagy mágnes	A pedagógus ennek megfelelően ennek a döntésnek a lépéseit és következményeit is felvezeti a táblára.
3	<p>Értékelés: a tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a foglalkozáson, mi tetszett nekik a legjobban.</p>	házi feladat	A pedagógus értékelése zárja a foglalkozást. Házi feladatot adhat: kisebbeknek gombás kifestő vagy egyéb feladatlap, nagyobbaknak az órán megbeszéltek kérdések írásbeli megválaszolása és/vagy a döntés lépéseinek sorrendbe helyezése

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 11. óra – Mindennapi döntéseink

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
2	<p>Bevezetés:</p> <ul style="list-style-type: none"> A pedagógus különböző öltözetű, ruhaviseletű emberek képeit osztja ki a tanulóknak (ha nincs elegendő kép, akkor a táblára kell kihelyezni azokat) Megfigyelési szempontot ad: „Figyeld meg milyen öltözetben van a képen látható személy!” A tanulók elmondják, hogy milyen öltözetben van a képükön látható személy. 	fényképek, képek, blutack vagy mágnes, tábla	A képeken vannak hétköznapi viseletű, népviseletű, uniformist viselő, meglepő öltözetű vagy „hiányos” öltözetű emberek (gyerekek, idősek, fiatalok, felnőttek)
15	<p>Mutasd a ruhád, megmondom ki vagy!:</p> <p>A pedagógus további megfigyelési szempontot ad:</p> <ul style="list-style-type: none"> Mi lehet a foglalkozása a képen látható személynek? Miért éppen azt a ruhát viseli a képen látható személy? (foglalkozás, időjárás, évszak, neme, életkor stb.) Viselhetne-e más ruhát, mikor? Mi célt szolgálnak a különböző ruhák? <p>A pedagógus provokatív kérdéseket is feltesz, mint pl.:</p> <ul style="list-style-type: none"> Mi lenne, ha egy idős férfi női szoknyába menne bevásárolni (és nem skót☺)? Mi lenne, ha egy kisgyermek télen úgy döntene, hogy fürdőruhában megy az óvodába? stb. 	fényképek, képek, blutack vagy mágnes, tábla	<p>A pedagógus arra tereli a beszélgetést, hogy arról, hogy mit vegyünk fel, nem mindig mi döntünk még akkor is ha ez egy alapvető jogunk. Kiemeli azokat a tényezőket, melyek képezik a kivételeket:</p> <ul style="list-style-type: none"> - foglalkozás - életkor
15	<p>A te öltözéked a te döntésed?:</p> <p>A pedagógus kérdéseket ír fel a táblára vagy feladatlapot oszt ki (ez utóbbi magas létszámú osztálynál javasolt)</p> <p>A feladatokban a következő kérdéseket kell megválaszolni:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ki döntötte el, hogy ma milyen ruhába gyere az iskolába? Kinek engeded meg, hogy beleszóljon az öltözködésedbe? Szerinted milyen korban dönthet egy személy arról teljesen önállóan, hogy mit vegyen fel az nap? És miért? Milyen helyzetben lehet az, hogy olyan ruhát kell felvenned, amit nem igazán szeretsz? (szegénység, orvoslás, tornaórán stb.) 	a pedagógus döntése szerint feladatlap	<p>A pedagógus fontos, hogy ne minősítse a tanulók válaszait, az egyes szülők nevelési elveit, stílusát.</p> <p>Segítő kérdésekkel segítse a szülők tiszteletére való nevelést, ugyanakkor az alapvető választási lehetőségek megadásának a jogát és módját kisebb korú tanulóknál is kommunikálja.</p> <p>Pl.:Lehet, hogy anyuka a hideg időre való tekintettel úgy dönt, hogy kislánya vastag sapkába menjen óvodába, de legalább hadd válasszon, hogy melyiket szeretné felvenni. Kérdés: hogy van-e másik</p>
10	<p>Levezető feladat:</p> <p>A tanulók egy öltöztető babás feladatlapot kapnak (Lsd. Mellékletek). A feladat olyan ruhát rajzolni rá, amelyet egy buliban viselnének (felsőbb osztályos tanulóknál) vagy a játszótéren (kisebkekénél)</p> <p>Ha van idő, akkor egy lapon két lehetőség legyen:</p> <p>pl.: Rajzol olyan ruhát az első babára, amelyet egy kiránduláson viselnél.</p> <p>Rajzolj olyan ruhát a másik babára, amelyet egy ballagáson viselnél.</p> <p>A tanulók képei kikerülnek, hogy mindenki megnézhesse.</p> <p>Miért pont azt a ruhát vennéd fel arra az alkalomra? Néhány tanuló bemutatja rajzát és megindokolja választását.</p>		Ha valaki nagyon nem akarja megmutatni a rajzát másoknak, nem kell erőszakoskodni, a pedagógus tartsa tiszteletben a tanuló kérését.
3	<p>Értékelés:</p> <p>a tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a foglalkozáson, mi tetszett nekik a legjobban.</p>		A pedagógus értékelése zárja a foglalkozást.

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 12 - 13. óra – Mindennapi döntéseink

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
10	<p>Bevezetés: A pedagógus 4 képet tesz ki a táblára: egy csecsemő képét, egy iskolás képét, egy fiatal felnőtt képét, egy idős ember képét Megfigyelési szempontok:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Hány éves lehet a képen látható személy? ✚ Él-e a környezetében ilyen korú személy? 	tábla, mágnes vagy blutack, képek	<p>A pedagógus mindenki számára jól látható képeket tesz ki.</p> <p>A képen látható személyeknek lehet nevet adni.</p>
35	<p>Ki dönt?: A pedagógus további kérdéseket tesz fel, melyek felkerülnek a táblára vagy azok képi megfelelője (pl.: az első kérdés esetében egy ruhadarab). Egy kérdés megválaszolását egymás után minden képen látható személy esetében megbeszéli a tanulókkal.</p> <p>Vagy: a tanulók 4 csoportra oszlanak. Feladatuk, hogy közösen megbeszéljék a kapott képen látható személy esetében a következőket.</p> <p>Kérdések:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Ki dönt arról, hogy a képen látható személy milyen ruhát vesz fel? Miért? ✚ Ki dönt arról, hogy a képen látható személy mit egyen reggelire? Miért? ✚ Ki dönt arról, hogy a képen látható személy mit csináljon a szabadidejében? Miért? ✚ Ki dönt arról, hogy a képen látható személy kivel barátkozzon? Miért? ✚ Ki dönt arról, hogy a képen látható személy mikor keljen fel és feküdjön le? Miért? ✚ Ki dönt arról, hogy a képen látható személy kitakarítja-e a szobáját? Miért? ✚ Ki dönt arról, hogy a képen látható személy milyen tisztálkodó szert használjon? Miért? ✚ Ki dönt arról, hogy a képen látható személy menjen-e fodrászhoz? Miért? ✚ Ki dönt arról, hogy a képen látható személy egyedül közlekedhet-e? Miért? ✚ Ki dönt arról, hogy a képen látható személy cigarettázhat vagy kávézhat-e? Miért? ✚ Ki dönt arról, hogy a képen látható személy elmehet-e egyedül vásárolni? ✚ Ki dönt arról, hogy a képen látható személy mire költse a pénzét? 	tábla, kréta vagy filctoll, képek, esetleg előre elkészített táblázat	<p>Ez a feladat írásban is kiadható. A pedagógus dönthet úgy, hogy először a tanulókat önálló munkára kéri, majd következik a közös megbeszélés.</p> <p>Ez a feladat magasabb létszámú osztályoknál kiscsoportokban is elvégezhető.</p> <p>A pedagógus segítségképpen felsorolhat néhány válaszlehetőséget, pl: egyedül dönt, szülei döntenek, barátai döntenek, segítő/gondozó dönti el stb.</p> <p>A kérdések megválaszolása sok időt vehet igénybe, de megéri rászánni az időt. Vannak kivételes esetek, melyek ha eszébe jutnak a tanulóknak, azt érdemes kibontani, átbeszélni.</p> <p>Ezek átbeszélésére nem elegendő 1*45 perc.</p> <p>Ha a válaszok táblázatos formában megjeleníthetők, az az összehasonlítást segítheti.</p>
20	<p>Ki segíthet a döntésben?: A pedagógus rövid egy-két mondatos szituációkat mond. A hozzákapcsolódó kérdés: Ki segíthet neked a döntésben és miért pont ő?</p> <p>Lehetséges mondatok:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Reggel felkelsz és kinézel az ablakon. Azon gondolkodsz, hogy lenne érdemes öltözködni az nap? 2. Nagyon megfáztál, talán lázad is van. Azon gondolkodsz, hogy most mit kellene tenned? 3. Az iskolában a szünetben az egyik nagyobb diák bántalmazott. Azon gondolkodsz, hogy kinek szóljál, ki fog segíteni? 4. Az élelmiszerüzletben nem tudod eldönteni, hogy melyik tejet lenne érdemes megvenni. 5. Kaptál 50 eFt-ot. Azon gondolkodsz, hogy mit kezdjél most ezzel az összeggel? 6. Édesanyád születésnapja lesz hamarosan. Szeretnéd valamivel meglepni, amivel örömet szerezne neki. 	tábla, kréta vagy filctoll	<p>Ezt a feladatot is lehet frontális irányítás mellett végezni és kiscsoportokban vagy párokban is akár. A pedagógus dönti el, milyen munkaszervezési módot választ ismerve a tanulóközösség képességeit.</p>

	<p>7. Két fiú érdeklődik egy lány iránt. Az egyik fiú nagyon aranyos, de nem annyira helyes, míg a másik nagyon jól néz ki, de ne olyan aranyos mint a másik. A lány nem tudja, hogy kinek fogadja el a közeledését.</p> <p>✚ A pedagógus a válaszok alapján vezeti azt a táblázatot, mely a táblára kerül, hogy minden tanuló lássa és amelynek ezek lehetnek az egyes oszlopfeliratait: Döntési helyzet – Döntésben segítő személy – Miért pont ő? Tulajdonságok</p>		
10	<p>A helyettes és a támogatott döntéshozatal: A pedagógus felírja ezt a két kifejezést – „helyettes döntéshozatal” és „támogatott döntéshozatal” és várja, hogy a tanulók szerint mi a különbség a kettő között, mit is jelentenek ezek a kifejezések. (egyszerűen a különbség): helyettem döntenek vagy segítenek a döntésben)</p> <p>A következő kérdések kapcsolhatóak még ehhez a feladathoz?</p> <p>✚ Milyen helyzetek lehetnek azok, amikor biztos, hogy segítségre van szükségünk ahhoz, hogy jól döntsünk? Soroljunk fel néhány helyzetet!</p> <p>✚ Van-e olyan helyzet, amikor jobb, ha helyettem döntenek velem kapcsolatos dologról?</p>	tábla, kréta vagy filctoll	Az egyes feladatok koncentrált figyelmet igényelnek a tanulóktól és gondolkodást, így ha a pedagógus úgy ítéli meg két külön óraként is meg lehet tartani ezt a foglalkozást.
10	<p>Helyettes vagy támogatott döntéshozatal? A pedagógus rövid kis történetet mond. A tanulók feladata eldönteni, hogy helyettes vagy támogatott döntéshozatalról van-e szó. További kérdések kapcsolhatóak ezután a történethez? Kérdések:</p> <p>✚ Mit kellett eldönteni? ✚ Ki döntött? ✚ Segített valaki a döntésben? ✚ Mi lett a döntés következménye?</p> <p>Példák:</p> <p>1. Micimackó finom mézet szeretne vásárolni, mert kifogyott a mézes bödönje. Macimamához siet, aki tudja, hogy lehet a legjobb mézet vásárolni. Macimama két helyet is tudott mondani, de a végső döntést Micimackóra bízta.</p> <p>2. Micimackó új pólót szeretne magának varratni. Most szeretné, ha az új pólója sárga lenne és nem piros. Nyuszika ezt hallva kerek-perec megmondta, hogy nem lehet sárga pólója Micimackónak, mert az rémes szín, legyen inkább kék. Micimackó nem ellenkezett, bár a kék színt utálja.</p>	tábla, kréta vagy filctoll	<p>Minden órán lehet az egyes feladatoknál akár olyan is csinálni, hogy a tanuló olvassa fel a mese vagy történet vagy szituáció szövegét és nem a pedagógus mondja el.</p> <p>Én csak javaslom, hogy minden esetben kerüljenek fel kérdések a táblára és a válaszok is röviden.</p> <p>Más feladatnál is érvényes, ahol több válaszlehetőség lehet, ott valamennyi kerüljön a kérdés után.</p> <p>Mivel ez a tananyag tanulásban akadályozott fiatal felnőtteknél is használható, ezért természetesen az ő életkorukhoz leginkább illő szituációkat adjunk meg. A felnőttkorú fiataloknál lehet erősíteni annak tudatát, hogy a mindennapi döntésekben joga van saját maga dönteni.</p>
5	<p>Értékelés: a tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a foglalkozáson, mi tetszett nekik a legjobban.</p>		A pedagógus értékelése zárja a foglalkozást.

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 14. óra – Életünk nagy döntései

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
10	<p>Bevezetés: A pedagógus képeket mutat. A képek egyértelműen a következőkre utalnak:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Iskola (a kép témája pl.: egy tanuló ül az iskolapadban) 2. Munkahely (egy ember épp dolgozik a munkahelyén: irodai vagy fizikai) 3. Lakóhely (új lakásba költözik valaki) 4. Párválasztás (esküvői kép) 5. Gyerekvállalás (apa-anyja és egy csecsemő) <p>Megfigyelési szempont: ✚ Mi látható a képen?</p> <p>Egyéb segítő kérdések: ✚ Ki van a képen? Hány éves? ✚ Hol lehet az adott személy vagy személyek? ✚ esetleg Hogy érzi magát?</p>	tábla, mágnes vagy blutack, képek	A képek megválasztása most is fontos. Legyenek elég nagyok, hogy mindenki láthassa és a képek minősége is lehetőleg legyen jó.
30	<p>Ki dönt? Ki segíthet a döntésben? Miért?:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus az egyes képek alapján beszél meg a tanulókkal, hogy pl.: Ki dönt abban, hogy milyen iskolába menj tanulni? Ki segít abban, hogy a neked legmegfelelőbb iskolát válassz? Miért pont ő tőle kérnél segítséget?, hasonlóan a többi képhez kapcsoltn ✚ A tanulóknak lehetőségük van saját tapasztalatukat is megosztani egymással. 	tábla, mágnes vagy blutack, képek	<p>Mivel az előző órákon már ilyen jellegű kérdésekkel találkoztak a tanulók, valószínűleg kevesebb segítséget igényelnek majd.</p> <p>Fontos, hogy az osztály/csoportszabályok a beszélgetés során be legyenek tartva.</p>
5	<p>Értékelés: a tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a foglalkozáson, mi tetszett nekik a legjobban. Mi okozott nehézséget?</p>		A pedagógus értékelése zárja a foglalkozást.

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 15. óra – Most én döntök.

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
15	<p>Bevezetés: A pedagógus a döntés egyes lépéseire tartozó mondatokat, kérdéseket a táblán feltünteti, de nem jó sorrendbe. A tanulók feladata a helyes sorrendet megtalálni az előzőleg tanultak alapján. A végén a helyes sorrend megbeszélése történik.</p> <p>Egyéb kérdés: Mi van akkor, ha valaki a döntése során kihagy egy lépést! Mondjunk rá példát!</p>	tábla, kréta vagy filctoll, blutack vagy mágnes ha papírcsíkokon jeleníti meg a döntés egyes lépéseit, esetleg feladatlap	<p>Ez a feladat párba vagy akár kis csoportban is végezhető, de akár közös megbeszélés tárgyát is képezheti.</p> <p>Javasolt egy példával ráerősíteni a döntés lépéseinek egymásra épülésére.</p>
20	<p>Most Te döntesz: A pedagógus 4 helyzetet/célt ismertet, melyhez meg kell találni a döntés lépései alapján, az eléréséhez vezető utat. Fontos, hogy tudják a tanulók egy cél eléréséhez több út is vezethet és hogy minden döntésnek következménye van. A tanulók kis csoportban beszélnek meg a kapott célt.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Szakköröket hirdetnek az iskolában. Több szakkörre is szívesen járnál, de csak egyet választhatsz, mert csak annak tudják a szüleid vállalni a költségeit. 2. Táborba szeretnél menni. 3. Dolgozni szeretnél. 4. Strandra szeretnél menni. <p>A tanulócsoporthoz beszámolnak az elérési útvonalokról.</p>	tábla, kréta vagy filctoll, lapok igény szerint	<p>A csoportalakításnál le kell szögezni, hogy ki fogja a csoportot képviselni vagyis ki lesz a beszámoló, csoportvezető, ki lesz az időfelelős, ki fog esetleg jegyzetelni.</p> <p>Ha ezek a kérdések megválaszolásra kerültek, csak akkor lehet kezdeni a feladat megoldásának.</p> <p>Az egyik tanuló húz egy témát.</p>
5	<p>Labirintus: Merre menjek? A tanulók feladatlapot kapnak. A feladatlapon több útvesztő található. Meg kell keresni a kivezető utat.</p>	feladatlapok	A feladat lehet az is, hogy építs egy útvesztőt. Előzőleg szükség lehet arra, hogy megbeszélje a tanulókkal a pedagógus, hogy milyen is egy útvesztő.
5	<p>Értékelés: a tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a foglalkozáson, mi tetszett nekik a legjobban. Milyen volt csoportban dolgozni?</p>		A pedagógus értékelése zárja a foglalkozást. Kitér a csoportok munkájára is.

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 16. óra – Szükség és vágy

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
10	<p>Bevezetés:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus megkéri a tanulókat, hogy gondolják végig a következő kérdést: Mire van mindenképpen szükség az élethez? ✚ A tanulók ennek megoldásához feladatlapot kapnak. ✚ A kérdések megválaszolása történhet rajzos formában és lehet írásban is. ✚ A tanulók beszámolnak a válaszokról. 	<p>feladatlapok, színesceruzák vagy zsírkréták (esetleg tárgyak, élelmiszerek, ruhadarabok stb.)</p>	<p>A pedagógus a tanulókat ismerve dönt arról, hogy írásban vagy rajzos formában várja a válaszokat vagy esetleg szóban kéri a válaszokat.</p> <p>A pedagógus dönthet úgy, hogy több mindent bevisz az osztályterembe, ami az élethez szükséges illetve ami nem olyan fontos és abból választanak a tanulók.</p>
20	<p>Valódi szükségletek:</p> <p>A pedagógus újra megkéri a tanulókat, hogy most arra kérdésre válaszoljanak hasonló módon az előzőhöz: Mi az, ami nem feltétlenül szükséges, de szeretnéd?</p> <p>A tanulók beszámolnak a válaszokról. További kérdések az előző két feladathoz:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Van-e olyan a lapodon akár a szükségleteknél, akár a vágyaknál, ami másnál is megjelent? ✚ Mi lenne, ha mindenki ugyanazt szeretné? ✚ Mi az, amire mindenkinek szükséges van? 	<p>feladatlapok, színesceruzák vagy zsírkréták</p>	<p>A pedagógus nyitottan és érdeklődően hallgatja meg a válaszokat. Nem minősít. Bátorít a válaszadásra, az aktivitásra. A rajzok értékelése nem feladat, mivel nem rajzórán vagyunk.</p>
10	<p>Gyors kérdés, gyors válasz:</p> <p>A pedagógus megkéri a tanulókat, hogy minden kommentár vagy további kérdés nélkül válasszanak az alábbiak közül:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kenyér vagy aranygyűrű <p>Minden kör után megkérdezi a pedagógus, ki miért döntött egyik vagy másik mellett. Itt fontos, hogy meglássák a tanulók, hogy az adott helyzettől függ, hogy mi a jó döntés. Egy lakatlan szigeten talán jobb döntés egy kenyér, mint egy aranygyűrű, vagy egy kés mint egy sütemény stb.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Autó vagy nadrág 3. Ház vagy hajó 4. Sütemény vagy kés 5. Kő vagy rágógumi 6. Tyúk vagy tojás 7. Sebtapasz vagy fülbevaló 	<p>(esetleg képek)</p>	<p>Itt a pedagógus jó kérdésekkel tudja további gondolkodásra ösztönözni tanulóit.</p> <p>Lehetséges, hogy képeket mutasson.</p> <p>Pl.: lakatlan sziget – kés vagy sütemény hideg téli erdő – ház vagy hajó vérző kéz – sebtapasz vagy fülbevaló</p> <p>stb.</p>
5	<p>Értékelés:</p> <p>a tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a foglalkozáson, mi tetszett nekik a legjobban mi az, ami kevésbé.</p>		<p>A pedagógus értékelése zárja a foglalkozást.</p>

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 17. óra – Gyakoroljunk!

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
3	<p>Bevezetés: A pedagógus jelzi, hogy egy mesét hozott és megfigyelési szempontokat ad:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Kik a szereplők? ✚ Milyen tulajdonságúak ezek a szereplők? ✚ Hol játszódhat a történet és mikor? 	mese szövege vagy maga a meséskönyv	A csoportszabályokra való emlékeztetés rendszeresen ajánlott.
5	<p>A mese 1. olvasása: A róka mint pásztor (Minden napra egy mese – 60. oldal, Lsd. Mellékletek)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus felolvassa a mesét. ✚ A tanuló megválaszolja a kérdéseket. ✚ A szereplők képei kikerülnek a táblára. 	mese szövege vagy maga a meséskönyv, képek	A mesefeldolgozás előtt szükség lehet néhány kulcsfogalom megbeszélésére. A pedagógus maga határozza meg, melyek azok a szavak, melyek megbeszélés tárgyát képezhetik.
12	<p>A mese 2. olvasása: A pedagógus a 2. olvasás előtt további megfigyelési szempontokat ad:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Mit akart az asszony és miért? ✚ Milyen pásztorot keresett? ✚ Milyen választási lehetőségek adódtak? ✚ Hogy döntött? ✚ Mi volt a döntés következménye? ✚ Miért nem döntött jól az asszony? 	mese szövege vagy maga a meséskönyv, képek	Itt fontos, hogy a tanulók megértsék és belássák: <ul style="list-style-type: none"> - A döntés kockázattal jár. - Van úgy, hogy nem jól döntünk. - Rossz döntés után is van tovább. - Nem mindenki az, aminek mutatja magát.
10	<p>A jó pásztor:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus megkéri a tanulókat, hogy gyűjtsék össze a jó pásztor ismérveit és hasonlítsák össze az asszonyéval. ✚ Majd megkéri őket, hogy gyűjtsék össze azon személy ismérveit, akiben megbíznak, akitől segítséget kérnének egy-egy döntésben? Milyen legyen a támogató személy? ✚ Miben segíthet a támogató személy? ✚ A pedagógus megkéri a tanulókat, hogy most azt gyűjtsék össze, milyen a rossz vagy nem támogató személy? 	tábla, kréta vagy filctoll	Szükség lehet az egyes tulajdonságok átbeszélésére.
10	<p>Kérdezz! Felelek! A pedagógus kérdéseket tesz fel:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Minden ember, aki kedves velem, abban bízhatok mert jót akar nekem? ✚ Mindenki kérésének engedelmeskednem kell? ✚ Aki ellenkezik velem, az biztos, hogy nem szeret és nem bízhatok benne? 		Nincsenek rossz válaszok. A pedagógus további kérdésekkel tudja segíteni a megértést és a helyes irányba való gondolkodást.
5	<p>Értékelés: a tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a foglalkozáson, mi tetszett nekik a legjobban mi az, ami kevésbé.</p>		A pedagógus értékelése zárja a foglalkozást.

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 18. óra – Önvédelem: Tisztelettel segítsenek, gondoljanak!

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
10	<p>Bevezetés: A pedagógus bemutatja a TASZ által kiadott kártyapaklit (A pedagógus a TASZ-tól díjmentesen beszerezheti a kártyákat). Tájékoztatást ad arról, hogy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ mi a TASZ, megadja az internetes elérhetőségeket is, ✚ továbbá, hogy miről szólnak a kártyák, ✚ mi célt szolgálnak a kártyák, ✚ milyen témákat tárgyalnak a kártyák, ✚ milyen jelzések, mik láthatóak a kártyán, ✚ milyen témákkal fognak foglalkozni. (Lsd. Mellékletek) 	MONDO kártyák (TASZ)	<p>A tananyag keretein belül a kártyák témái közül valamennyi, vagyis 10 kerül átbeszélésre a tanulókkal. Lehetséges, hogy 1*45 perc alatt a tanulócsoporthoz nem tudja átbeszélni teljesen a 10 db kártyát. A pedagógus a tapasztalatok alapján lecsökkentheti az átbeszélni kívánt kártyák számát.</p> <p><i>Szükség lehet a fogyatékos tényéről is beszélni. Nagyon át kell gondolni a pedagógusnak, hogy ezt hogy adja át. Nagyon fontos, hogy nem kell azonosulni senkinek a fogyatékoságával. Van egy papírja, hogy tanulásban akadályozott, ez azt jelenti, hogy másképp kell a tananyagot átadni, esetleg kevesebbet stb. Ez beépíthető az önismereti részbe is.</i></p> <p><i>Fontos, hogy fogyatékos és nem fogyatékos személy ugyanazok az alapjogok illetik meg.</i></p>
10	<p>1. téma: Tisztelettel segítsenek, gondoljanak – előzetes beszélgetés A pedagógus a kártyák kiosztása előtt a következő kérdést teheti fel:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Kik, azok segítenek nektek? ✚ Miben segítenek? ✚ Vannak olyan emberek, akik nem tudnak egyedül enni vagy beszélni, ők milyen segítséget igényelnek? ✚ Milyen legyen az a személy, aki segít Nektek? Tulajdonságlista 		Ezt a részt érdemes lendületesen levezetni, hogy minél több idő maradjon a kártyákra.
20	<p>Helyes vagy helytelen?:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A kártyákat kiosztja a tanulóknak. ✚ A kártyákat nem lehet megfordítani, csak a képet figyeljék meg a tanulók. <p>Kapcsolódó kérdések:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Ki látható a képen? ✚ Mi történik a képen? ✚ Ki, hogyan érzi magát a képen? Miből gondolsz? <p>A tanulók ezután hangosan felolvassák a kártya másik oldalán olvasható szöveget. A pedagógus megértést segítő, további gondolkodásra készítő kérdéseket tesz fel:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Mit jelent ez pontosan? Mondj rá példát! ✚ Mit kell tenned, ha nem így bánnak veled? ✚ Mit tehet az, aki nem tud beszélni vagy önállóan közlekedni? 	MONDO kártyák (TASZ)	<p>Lehet párban is dolgozni vagy kiscsoportban.</p> <p>A kártya másik oldalán található szöveget, mondatot a pedagógus is felolvashatja.</p>
5	<p>Értékelés: a tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a foglalkozáson, mi tetszett nekik a legjobban mi az, ami kevésbé. Tanultál-e valami újat?</p>		A pedagógus értékelése zárja a foglalkozást.

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 19. óra – Önvédelem: Ne bántsanak!

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
10	<p>Bevezetés, ismétlés:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus képeket mutat a tanulóknak. A képek egy-egy MONDO-s kártyához kapcsolhatóak az 1. témából. ✚ A kártyákat a pedagógus sorba kiteszi a táblára. ✚ A hozott képeket kiosztja, vagy egyenként bemutatja a munkaszervezési módnak megfelelően. ✚ Megfigyelési szempontokat ad: Kik vannak a képen? Mi történik a képen? Melyik kártyához kapcsolható a képen látható történés? Milyen jog sérül? Milyen jog érvényesül? 	MONDO kártyák (TASZ), képek, tábla, blutack vagy mágnes	<p>Az osztály/csoportszabályokra való emlékeztetés minden óra elején megtörténhet.</p> <p>A pedagógus dönthet úgy, hogy frontális irányítással egyenként beszél meg a tanulókkal közösen a képeket, de lehet páros vagy kiscsoportos munkát is szervezni.</p> <p>Mivel ez egy ismétlő feladat, fontos, hogy az időhatárok betartása és hogy nem túl sok időt töltsünk el ezzel a feladattal.</p> <p>Nem szükséges minden kártyához képet hozni, elég kb. 5-öt</p>
10	<p>2. téma: Ne bántsanak! – előzetes beszélgetés</p> <p>A pedagógus kérdést tesz fel:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Mit jelent számodra ez a jog? ✚ A pedagógus 3-4 képet mutat, melyen valamilyen bántás éri a képen látható személyt. <p>Kérdések:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Kik vannak a képen? ✚ Mi történik a képen? Hogyan viselkednek és éreznek a képen látható személyek? Miért? 		<p>A képeken ne csak fizikai bántalmazás legyen látható, pl.: ütés, hanem ruha leszakítása, ordítozás, megségyenyítés</p>
20	<p>Bántsanak, de mit tegyék?:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A tanulók megkapják a kártyákat. ✚ Elmondják, szerintük mi történik a kártyán, majd elolvassák a hozzá kapcsolódó szöveget. <p>A pedagógus további kérdésekkel segíti a megértést és a további beszélgetést, pl.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Te mit tennél ilyen helyzetben? ✚ Voltál-e már ilyen helyzetben (ha el szeretnéd mondani)? Mit tettél? 	MONDO kártyák (TASZ), tábla, mágnes vagy blutack	<p>A kártyák a megbeszélés sorrendjében kikerülhetnek a táblára.</p> <p>Nagyon fontos, hogy a pedagógus megértő és nyitott legyen, valamint erősítse meg a tanulókat abban, amihez joguk van.</p> <p>Mivel előjöhet itt olyan dolog, mely gyermek- és ifjúságvédelmi felelős vagy a hatóságokkal való kapcsolatfelvételt igényli, a pedagógus legyen résen és tegye meg a szükséges intézkedéseket a tanuló érdekében.</p>
5	<p>Értékelés: a tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a foglalkozáson, mi tetszett nekik a legjobban mi az, ami kevésbé. Tanultál-e valami újat?</p>		<p>A pedagógus értékelése zárja a foglalkozást.</p>

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 20. óra – Önvédelem: Ne helyezzenek gondnokság alá!

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
5	<p>Bevezetés:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus két kifejezést ír fel a táblára: „támogatott döntéshozatal” és „gondnokság alá vétel” ✚ A támogatott döntéshozatalról tanultakat néhány mondatban átismételteti a tanulókkal, majd a gondnokság alá vételre kérdez rá: <ul style="list-style-type: none"> ✚ Hallottak-e róla? ✚ Mit jelenthet? 	tábla, kréta vagy filctoll	<p>Ha a tanulók nem tudnak hozzászólni a „gondnokság alá vételhez” semmi probléma, a kártyák segíteni fognak a megértésben az alábbi órafelépítés alapján.</p> <p>Információk a TASZ honlapján.</p>
15	<p>3. téma: Ne helyezzenek gondnokság alá!</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus azokat kártyákat adja oda vagy mutatja meg a tanulóknak, melyek a gondnokságról szólnak (felkiáltó jeles ill. tiltó jeles kártyák – 5 db) ✚ A pedagógus elmondja, hogy a gondnokság alá vétel csak 18 éves kor után válik kérdéssé. Esetleg rákérdezhet, hogy a tanulók szerint miért? <p>Kérdések:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Mi látható a képen? ✚ Ki hogy érzi magát a képen? ✚ Mi történik a képen? ✚ A képek megfigyelés után el lehet olvasni a hozzá kapcsolódó szöveges részt. <p>Kapcsolódó kérdés:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Mi van akkor, ha a gondnok nem úgy dönt, ahogy én akarom? 	MONDO kártyák (TASZ), tábla, mágnes vagy blutack	<p>A kártyák a megbeszélés sorrendjében kikerülhetnek a táblára.</p> <p>Nagyon fontos, hogy a pedagógus megértő és nyitott legyen, valamint erősítse meg a tanulókat abban, amihez joguk van.</p>
15	<p>Miért jó, ha támogatóm van?</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus bemutatja azokat a kártyákat, melyeken a támogatóról van szó (a pipás képek). ✚ A tanulók elmondják mit látnak a kártyán és után elolvashatják a szöveget. ✚ Ha kérdéseik vannak, kérdéseket tehetnek fel a pedagógusnak. 	MONDO kártyák (TASZ), tábla, mágnes vagy blutack	<p>A kártyák a megbeszélés sorrendjében kikerülhetnek a táblára.</p> <p>Nagyon fontos, hogy a pedagógus megértő és nyitott legyen, valamint erősítse meg a tanulókat abban, amihez joguk van.</p>
5	<p>Ismétlés:</p> <p>A pedagógus megkéri a tanulókat, hogy sorolják fel, eddig milyen témákról tanultak:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tisztelettel segítsenek, gondozzanak! 2. Ne bántsanak! 3. Ne helyezzenek gondnokság alá! 		Esetleg ezek a témák kikerülhetnek a táblára, így mindig láthatják a tanulók illetve látható, hogy a 10 témából eddig mennyi került átbeszélésre.
5	<p>Értékelés:</p> <p>a tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a foglalkozáson, mi tetszett nekik a legjobban mi az, ami kevésbé. Tanultál-e valami újat?</p>		A pedagógus értékelése zárja a foglalkozást.

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 21. óra – Önvédelem: Ne zárjanak intézetbe!

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
15	<p>Bevezetés: A pedagógus elmondja, hogy vannak gyermekek, fiatalok, sőt idősek is, akik intézetben élnek.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Mit gondolnak az intézeti életről a tanulók? ✚ Milyen egy olyan intézet, ahol jól érezheti magát az ember? ✚ Miért kerülhetnek intézetbe emberek? ✚ Mikor jobb egy intézetben, mint otthon a családdal? 		<p>Nem cél, hogy az intézeteket mint egyértelműen rossz helyet mutassuk be. Hiszen vannak jó szemlélettel működő intézmények, melyek harcolnak a rábízottak jogaiért. Viszont a bentlakásos intézetekben történik a legtöbb fel nem tárt visszaélés, ezért is fontos erről beszélni.</p>
25	<p>4. téma: Ne zárjanak intézetbe!</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus kiosztja a kártyákat. ✚ A tanulók megnézik a képeket és elmondják szerintük mi látható a képen. ✚ Ezután olvassák el a hozzá kapcsolódó szöveget. <p>A szövegek kibontását segítő kérdések:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Mit jelent ez? ✚ Mit lehet ellene tenni? ✚ Mit a véleményed az adott képről, mondatról? 	<p>MONDO kártyák (TASZ), tábla, mágnes vagy blutack</p>	<p>A kártyák a megbeszélés sorrendjében kikerülhetnek a táblára.</p> <p>Nagyon fontos, hogy a pedagógus megértő és nyitott legyen, valamint erősítse meg a tanulókat abban, amihez joguk van.</p> <p>Mivel előjöhethet itt olyan dolog, mely gyermek- és ifjúságvédelmi felelős vagy a hatóságokkal való kapcsolatfelvételt igényli, a pedagógus legyen résen és tegye meg a szükséges intézkedéseket a tanuló érdekében.</p>
5	<p>Értékelés: a tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a foglalkozáson, mi tetszett nekik a legjobban mi az, ami kevésbé. Tanultál-e valami újat?</p>		<p>A pedagógus értékelése zárja a foglalkozást.</p>

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 22. óra – Önvédelem: Az intézetben is megvédhetem magam!

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
10	<p>Bevezetés: A pedagógus megkéri a tanulókat, hogy szedjék össze, eddig milyen témákról tanultak.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tisztelettel segítsenek, gondoljanak! 2. Ne bántsanak! 3. Ne helyezzenek gondnokság alá! 4. Ne zárjanak intézetbe! <p>Egyéb kérdések: ✚ Melyik téma volt számodra a legérdekesebb és miért?</p>	<p>tábla, kréta vagy filctoll vagy papírcsíkok, blutack vagy mágnes</p>	<p>Esetleg ezek a témák kikerülhetnek a táblára, így mindig láthatják a tanulók illetve látható, hogy a 10 témából eddig mennyi került átbeszélésre.</p>
20	<p>5. téma: Az intézetben is megvédhetem magam!</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus kiosztja a kártyákat. ✚ Az előzőekhez hasonlóan megbeszéljük, hogy mi látható a képen. ✚ Majd a hozzátartozó szöveget is elolvashatják. ✚ A tanulók kérdéseket tehetnek fel. ✚ A pedagógus segít abban, hogy a kártyákhoz kapcsolható kivételes esetekről is szó essen és azokat is átbeszéljék a tanulók. ✚ A tanulóknak lehetőséget kell adni, hogy elmondják véleményüket a kártyán olvasott szövegről. 	<p>MONDO kártyák (TASZ), tábla, mágnes vagy blutack</p>	<p>A kártyák között vannak olyanok, amelyeket olvasva egyből eszünkbe jutnak kivételek. Jó, ha a tanulóknak jutnak ezek eszükbe, akár kérdés formájában, de ha nem hangzanak el, akkor a pedagógus mindenképpen hozza elő.</p> <p>A tanulók valószínűleg már az előző órákon is hoznak majd elő saját tapasztalatokat vagy hírekben hallott eseteket. Ezek jó lehetőségek arra, hogy a pedagógus átbeszélje a kártyák alapján az esetet és a helyes eljárást.</p> <p>A kártyák a megbeszélés sorrendjében kikerülhetnek a táblára.</p> <p>Nagyon fontos, hogy a pedagógus megértő és nyitott legyen, valamint erősítse meg a tanulókat abban, amihez joguk van. Mivel előjöhethet itt olyan dolog, mely gyermek- és ifjúságvédelmi felelős vagy a hatóságokkal való kapcsolatfelvételt igényli, a pedagógus legyen résen és tegye meg a szükséges intézkedéseket a tanuló érdekében.</p>
10	<p>Rajzoljunk! A pedagógus megkéri a tanulókat, hogy rajzoljanak le 3 dolgot, amire azért lenne szükség egy intézetben, bentlakásos iskolában, hogy jól érezzék magukat! (pl.: barátok, könyvek, játékok, programok stb.) A tanulók bemutatják rajzaikat.</p>		
5	<p>Értékelés: a tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a foglalkozáson, mi tetszett nekik a legjobban mi az, ami kevésbé. Tanultál-e valami újat?</p>		<p>A pedagógus értékelése zárja a foglalkozást.</p>

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 23. óra – Önvédelem: Ismerkedhetek, barátkozhatok

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
15	<p>Bevezetés: A pedagógus hangulatkeltés és ráhangolódás céljából mesét olvas (pl.: Mihail Pliackovszkij: Lecke barátságból –Lsd. Mellékletek, vagy Bogyó és Babóca: A barátság) A pedagógus kérdéseket tesz fel:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Van-e barátod? ✚ Mi jellemző egy igazi barátira? ✚ Miért jó, ha az embernek barátja van? ✚ Mindenki a barátod, aki kedves veled? ✚ Ki dönti el, hogy kivel barátkozhatsz? ✚ Kik között lehet barátság? ✚ Mindenkinek lehetnek barátai? ✚ Melyik kapcsolati körödn helyezted el a barátokat? 	kapcsolati körök kitöltött feladatlap, mese szövege vagy számítógép/laptop internettel (youtube vagy www.gyermekfilmek.hu)	Ez a rész jó alkalom az ismétlésre. Fontos, hogy mindenki mondhasa el a véleményét. A pedagógus igyekezzon figyelni arra, hogy ne csak egy-két tanuló uralja a beszélgetést.
20	<p>6. téma: Ismerkedhetek, barátkozhatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus kiosztja a kártyákat. ✚ A kártyán látható képeket megfigyelik a tanulók és elmondják szerintük mit ábrázol. ✚ A tanulók felolvassák a kártyán látható képhez kapcsolódó mondatot. ✚ A tanulók kérdéseket tehetnek fel. ✚ A tanulók elmondhatják véleményüket az adott képről, mondatról. <p>További segítő kérdések:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Mit jelent ez pontosan? ✚ Mit jelent a bizalom? ✚ Mit jelent a biztonság? 	MONDO kártyák (TASZ), tábla, mágnes vagy blutack	A tanulók valószínűleg már az előző órákon is hoznak majd elő saját tapasztalatokat vagy hírekben hallott eseteket. Ezek jó lehetőségek arra, hogy a pedagógus átbeszélje a kártyák alapján az esetet és a helyes eljárást. A kártyák a megbeszélés sorrendjében kikerülhetnek a táblára. Nagyon fontos, hogy a pedagógus megértő és nyitott legyen, valamint erősítse meg a tanulókat abban, amihez joguk van.
5	<p>Idézetek a barátságról: A pedagógus egy-két mondatos idézeteket oszt ki a barátságról, kb. 5 idézetet, melyből minden tanuló kap egyet. Az idézetet a tanulók felolvassák, majd megbeszélük röviden a jelentését. Házi feladat, az adott idézet megtanulása.</p>	házi feladat	Ha meg tudja oldani a pedagógus az idézetek egy-egy könyvjelzőre alkalmas papíron legyenek rajta esetleg egy képpel.
5	<p>Értékelés: a tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a foglalkozáson, mi tetszett nekik a legjobban mi az, ami kevésbé. Tanultál-e valami újat?</p>		A pedagógus értékelése zárja a foglalkozást.

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 24. óra – Önvédelem: Lehet párom és saját családom

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
10	<p>Bevezetés, ismétlés:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus megkéri a tanulókat, hogy a tanult idézeteket a barátságról mondják el. <p>Néhány kérdést még fűz hozzá:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Hol lehet barátkozni, ismerkedni? ✚ Hogyan kell ismerkedni? (vállalkozó szellemű tanulók be is mutathatják: helyszín, időpont, szereplők) 		A kapcsolódó kérdések, ha már előző órán megbeszélésre kerültek, kihagyhatóak.
15	<p>Ráhangelődés:</p> <p>A pedagógus egy képet mutat, melyen egy pár látható gyermekkel.</p> <p>Kérdések:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Mi látható, kik láthatóak a képen? (Ez egy család) ✚ Mit jelent az, hogy családalapítás? ✚ Ki alapíthat családot? Hogyan? ✚ Mi kell ahhoz, hogy működjön egy család? <p>Egyéb kapcsolódó kérdések:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Kik házasodhatnak össze? ✚ Mikor házasodnak össze az emberek és miért? ✚ Mi az, amit a szerelmed megtehet, de más nem? ✚ Miért nem tanácsos házasság előtt nemi/szexuális életet élni? 	kép, tábla, blutack vagy mágnes	<p>Ennél a témánál elkerülhetetlen a szexuális nevelés kérdése. Kisebb tanulóknál vagy akiknél a pedagógus úgy ítéli meg, hogy ez a téma nem tárgyalható olyan mélységig, ahogy itt és a kártyákon található, dönthet úgy, hogy kihagy belőle.</p> <p>A kártyák tartalmazhatnak olyan kijelentéseket, mellyel nem ért egyet a pedagógus. Nem szabad saját világnézetét, véleményét ráerőltetni a tanulókra. Legyen objektív és tárgyilagos.</p>
15	<p>7. téma: Lehet párom és saját családom</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus kiosztja a kártyákat. ✚ A tanulók elmondják, hogy mit látnak a képeken. ✚ A tanulók elolvassák a kapcsolódó mondatokat. ✚ A tanulók kérdéseket tehetnek fel. 	MONDO kártyák (TASZ), tábla, mágnes vagy blutack	<p>A pedagógus a tanulókkal beszélje meg, hogy lehetnek olyan jogok, melyekkel nem értünk egyet, de attól még azok a jogok léteznek és tiszteletben kell tartanunk.</p> <p>A kártyák a megbeszélés sorrendjében kikerülhetnek a táblára.</p> <p>Nagyon fontos, hogy a pedagógus megértő és nyitott legyen, valamint erősítse meg a tanulókat abban, amihez joguk van.</p>
5	<p>Értékelés:</p> <p>a tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a foglalkozáson, mi tetszett nekik a legjobban mi az, ami kevésbé. Tanultál-e valami újat?</p>		A pedagógus értékelése zárja a foglalkozást.

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 25. óra – Önvédelem: Intézhetem az ügyeimet – 18. életévét betöltött fiataloknak

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
10	<p>Bevezetés: A pedagógus a következő kérdést teszi fel: Ki intézi az ügyeidet? Pl.: személyigazolvány igénylés, bérletvásárlás, jelentkezési lap kitöltése, leadása képzésre, iskolába, receptet kiváltani stb.</p>		
15	<p>Téma: 8. Intézhetem az ügyeimet!</p> <ul style="list-style-type: none"> A kártyákat kiosztja a pedagógus. Megnézik a tanulók a kártyákat, megbeszélik ki látható rajta és miről szólhat. A hozzá kapcsolódó mondatot is elolvassák és közösen értelmezik a pedagógussal. 	MONDO kártyák (TASZ), tábla, mágnes vagy blutack	A kártyák a megbeszélés sorrendjében kikerülhetnek a táblára. Nagyon fontos, hogy a pedagógus megértő és nyitott legyen, valamint erősítse meg a tanulókat abban, amihez joguk van.
15	<p>Játsszunk! A pedagógus szituációkat oszt ki a tanulóknak. Magasabb tanulólétszámnál érdemese kis csoportokat alkotni. Feladat a szituációk megbeszélése, eljátszása. Míg az egyik tanulócsoport eljátsza a szituációt, addig a másik megfigyeli a szereplők viselkedését.</p> <p><u>1. szituáció:</u> Ön szakács szeretne lenni, ezért jelentkezne egy helyi hamarosan induló szakács képzésre. A képzőhelyre beérve a portán érdeklődik, hol találja az ügyintézőt. Az ügyintéző kéri a jelentkezési lap kitöltését, de Ön még soha nem töltött ki ilyet. Mit tesz?</p> <p><u>2. szituáció:</u> Ön kerekesszékekkel közlekedik. A városi önkormányzathoz kell bemennie ügyet intézni, de nem tudja, hogy jusson be, mert a rámpa túl meredek, a lépcsőn meg nem tud felmenni. Mit tesz?</p> <p>A tanulók/fiatalok elmondják, hogyan érezték magukat a szerepben. Mi okozott nehézséget? A megfigyelők is elmondják a véleményüket a látottakkal és hallottakkal kapcsolatban.</p>	Szituációk szövege	A pedagógus más szituációkat is használhat, sőt megfordíthatja az óra felépítését. A szituációkból vezeti le a kártyán található jogokat.
5	<p>Értékelés:</p> <ul style="list-style-type: none"> a tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a foglalkozáson, mi tetszett nekik a legjobban mi az, ami kevésbé. házi feladat lehet egy egyszerű jelentkezési lap kitöltése egy képzésre vagy táborba 	házi feladat	A pedagógus értékelése zárja a foglalkozást külön kiemelve a csoportmunkát.

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 26. óra – Önvédelem: Élhetek a közösségben, élhetek a politikai jogaimmal, szavazhatok – 18. életévét betöltött fiataloknak

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
	<p>Bevezetés:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus elmondja, hogy vannak olyan jogok, melyek kimondottan a 18. életévüket betöltött személyeket illetik meg. Ezen az órán ezekről a jogokról lesz szó. ✚ A pedagógus olyan képeket oszt ki, melyen dolgozó illetve közlekedő emberek láthatóak. ✚ A tanulók megfigyelik, majd elmondják, hogy mit látnak a képeken. <p>Segítő kérdések:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Kik vannak a képen? Mit csinálnak? ✚ Mi lehet a foglalkozásuk? Miért dolgoznak? ✚ Mivel közlekednek? ✚ Miért éppen azzal közlekedik? ✚ Hova mehet? 	képek, tábla, blutack vagy mágnes	A pedagógus megkérdezheti, hogy ki mikor született és most hány éves.
	<p>9. téma: Élhetek a közösségben</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus kiosztja a kártyákat. ✚ A tanulók megnézik, majd elmondják mit látnak rajta. ✚ Elolvassák a hozzákapcsolódó mondatot. ✚ Kérdéseket tesznek fel, ha valami nem egyértelmű. 	MONDO kártyák (TASZ), tábla, mágnes vagy blutack	A pedagógus legyen felkészült olyan kérdésekre, hogy az államtól hogy kapok munkát, hol találok jó állásokat, hogy kell állást keresni, hogyan kaphatok az államtól pénzt? Ezeket a kérdéseket maga a pedagógus is felteheti a tanulóknak, de tudjon néhány fontosabb információt a fogyatékos személyeket megillető juttatásokról és az elintézésük menetéről.
	<p>10. téma: Élhetek politikai jogaimmal, szavazhatok</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus olyan képeket oszt ki, melyeken politikusok láthatóak, szavazáshoz kapcsolódnak. ✚ A tanulók feladata megmondani, mi, ki látható a képen? ✚ Kik a politikusok? ✚ Melyik, milyen országban élünk és azon belül melyik helyiségben? ✚ A politikusok véleménye, döntései befolyásolják az én életemet is? Miért? ✚ Hogyan nyilváníthatom ki a véleményemet egy-egy politikusról illetve annak törekvéseiről? ✚ Hogy kell szavazni? Mi alapján döntöm el, hogy kire szavazok? <p>A tanulók felolvassák a kártyákról az ehhez kapcsolódó jogokat. Ha valami nem érthető, kérdéseket tehetnek fel.</p>	MONDO kártyák (TASZ), tábla, mágnes vagy blutack	A kártyán található jogokat jó ha tudják a fiatalok, de ezek megbeszélése nem igény sok időt. A pedagógus a tanulók kérdéseire építsen.
5	<p>Értékelés:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ a tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a foglalkozáson, mi tetszett nekik a legjobban mi az, ami kevésbé. 		A pedagógus értékelése zárja a foglalkozást.

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 25. óra – Önvédelem: Gyakorló óra – 18. életév alatti tanulóknak

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
10	<p>Bevezetés: A pedagógus egy verset hozott, melyet 2-szer felolvas. Juhász Magda: Ha én király lennék! (Lsd. Mellékletek) Kérdés: A versben szereplő mire vágyik? Mit tenne, ha vágya teljesülne?</p>	vers szövege	A pedagógus a kérdést előre felteszi a tanulóknak, majd kétszer egymás után felolvassa a verset.
15	<p>Ki is vagyok én?: A pedagógus megkéri a tanulókat, hogy mindenki írja le 5-6 mondatban: Mi a neve? Hol és mikor született? Hol lakik és kikkel? Szabadidejében mit szeret csinálni és mi szeretne lenne, ha felnőtt lesz?</p>	feladatlap, írószerszám	Dönthet úgy a pedagógus, hogy szóban hallgatja meg a tanulókat pár perces gondolkodás után.
15	<p>Ha király lennél, mit tennél?: A pedagógus megkéri, hogy mindenki gondolja át, hogy mit tenne, ha király lenne és miért. Ki lenne a tanácsadója? Soroljon fel 3 dolgot és egy vagy maximum két tanácsadó, támogató személyt. Ha marad idő, a tanulók a vers alapján készíthetnek egy képet vagy a királyról vagy a tetteiről vagy ami a vers közben eszébe jutott.</p>	feladatlap, írószerszám, esetleg színes ceruzák	A rajzolásra külön óra szervezhető.
5	<p>Értékelés: a tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a foglalkozáson, mi tetszett nekik a legjobban mi az, ami kevésbé.</p>		A pedagógus értékelése zárja a foglalkozást.

II. Támogatott döntéshozatal - Út a támogatott döntéshozatalig: 26. óra – Önvédelem: Gyakorló óra – 18. életév alatti tanulóknak

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
10	Bevezetés: A bizalomról már tanultak a tanulók. Most újra átveszi a pedagógus a tanulókkal, hogy kiben lehet megbízni? Milyen egy támogató személy?	tábla, kréta vagy filctoll	A támogató személy ismervei felkerülnek a táblára.
10	Veszélyes helyzetek 1.: ✚ A pedagógus egy helyzetet vázol fel a tanulóknak, akik eldöntik, hogy mi legyen a folytatása. Egy 8 éves kislányt megállít az iskola előtt egy idegen férfi. Kedvesen a lakására hívja és megígéri, hogy bármit megvesz neki, amit szeretne. Kérdések: ✚ Te mit tennél a kislány helyében? ✚ Az idegen férfi miért hívja a lakására a kislányt? ✚ Mi lenne, ha csak autókázni hívná? ✚ Ha elmész az idegennel, mi lehet a következménye?		Az ilyen és hasonló helyzetek kiskorúakkal is előfordulhatnak. Nagyon fontos erről is beszélgetni és a helyes viselkedést megerősíteni. Ezt érdemes lenne a 18. életévüket betöltött fiatalokkal is átvenni.
10	Veszélyes helyzetek 2.: Két család találkozik egymással. Az egyik család 15 éves lányához bemegy a másik család 18 éves fiú tagja. A lányt arra kéri, hogy vegye le a felsőjét. A lány felháborodva tiltakozik, mire a fiú megpofozza. Kérdések: ✚ Te a lány helyében mit tettél volna? ✚ Kinek szóltál volna erről az esetről? ✚ A fiú milyen jogait sértette meg a lánynak?		Az ilyen és hasonló helyzetek kiskorúakkal is előfordulhatnak. Nagyon fontos erről is beszélgetni és a helyes viselkedést megerősíteni. Ezt érdemes lenne a 18. életévüket betöltött fiatalokkal is átvenni.
10	Levezetés: A pedagógus megkéri a tanulókat, hogy rajzolják körbe egyik kezüket és színezzék olyanra és úgy, ahogy szeretnék. Mintát, ábrát vagy akár egy történetet is rajzolhatnak bele, amit szeretnének. A kéz egyes ujjaihoz pedig írják le azoknak a nevének, akiben megbíznak.	rajzlap, színes ceruzák vagy zsírkréták vagy festék ecset	A tanulók több technika közül is választhatnak. A képekről lehet beszélgetni, de ez kihagyható, mivel itt az esetleges negatív érzések levezetése történik.15
5	Értékelés: ✚ a tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a foglalkozáson, mi tetszett nekik a legjobban mi az, ami kevésbé.		A pedagógus értékelése zárja a foglalkozást.

III. Jogom van hozzá! –27. óra Egyezmény a gyermek jogairól 18 éves kor alatti tanulóknál/Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 18 éves kort betöltött fiataloknál

/A tananyag feldolgozását ugyanazon felépítés szerint javaslom az alábbiak szerint mindkét célcsoportnál, de alapvetően az Egyezmény a gyermek jogairól dokumentumra épül a foglalkozástervezet/

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
5	<p>Bevezetés:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Ismételjük át, hogy a jogszabályok szerint ki számít gyermeknek és ki számít felnőttnek. ✚ A pedagógus elmondja, hogy nagyon fontos, hogy mindenki tisztában legyen a jogaival. ✚ A pedagógus megkérdezi a tanulókat, szerintük miért? 	tábla, kréta vagy filctoll	A pedagógust minden tanulói gondolat érdekli, nyitottan fogadja.
10	<p>Egyezmény a gyermek jogairól – alapelvek (Lsd. Mellékletek):</p> <p>A pedagógus 3-4 mondatban tájékoztatja a tanulókat az egyezménnyel kapcsolatos legfontosabb tudnivalókról.</p> <p>A pedagógus elmondja, hogy az Egyezmény 4 alapelvre épül, ezek (egyszerűsített változat):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Minden gyermek egyenlő. 2. A gyermek érdekét mindenkor fokozottan figyelembe kell venni. 3. Minden gyermeknek joga, hogy életben maradjon és fejlődjön. 4. A gyermek véleményét komolyan kell venni. <p>A pedagógus egyenként beszéli meg az alapelveket a tanulókkal.</p> <p>A felvetődő tanulói kérdésekre megpróbál válaszolni.</p>		<p>18 évet betöltött fiatalok esetében innentől az Emberi Jogok Nyilatkozatának feldolgozása következik.</p> <p>A pedagógus nyitott a tanulói hozzászólásokra, nem fojtja senkibe se a szót, mindazonáltal igyekszik lendületesen vezetni ezt a foglalkozásrészt.</p>
20	<p>Egyezmény a gyermek jogairól – egyszerűbb változat 1-5-ig a 10-ből:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus megkéri az egyik tanulót, hogy olvassa fel az első jogot. ✚ A pedagógus beszélgetést kezdeményez a joggal kapcsolatban, kinek milyen gondolata van hozzá. ✚ Majd az előzőleg táblára kitett képek közül megkérdezi, hogy melyik képet választanák a joghoz. <p>Valamennyi jog 1-5-ig hasonlóan kerül feldolgozásra.</p>	tábla, képek, blutack vagy mágnes, egyezmény szövege	<p>A pedagógus minden tanulói gondolatra kíváncsi. Nem minősít választ, nincsenek rossz vagy jó válaszok. Feltehetnek olyan kérdéseket a tanulók, melyekre talán nem készült fel a pedagógus. Ha olyat kérdez a tanuló, amire nem tudunk válaszolni, akkor se hagyjuk válasz nélkül, jelezzük, hogy utána néz és következő órán válaszol rá.</p> <p>Ha a Nyilatkozat kerül feldolgozásra fiatal felnőttek esetében, akkor az első 15-öt kell betervezni, melynek feldolgozása már a 2. bloktól indul, mivel nem beszélünk alapelvekről!!!</p>
5	<p>Milyen legyen?:</p> <p>Az eddig átbeszélte jogokhoz egy-egy egyszerű szimbólumot találnak ki a tanulók. A lényeg, hogy lehetőleg egy elemből álljon, kivételes esetben lehet több, de ami fontos, egyszerű, sematikus ábrázolás legyen és könnyen memorizálható.</p> <p>A rajzok elkészítése nem történik meg csak egy egyszerű skicc kerül fel a táblára a tanulók javaslata alapján.</p>	tábla, képek, blutack vagy mágnes, egyezmény szövege, kréta vagy filctoll, (esetleg házi feladat)	Ha erre a részre nincs idő már, kiadható szorgalmi házi feladatnak és a legjobbakat fogják kiválasztani majd közösen a tanulók.
5	<p>Értékelés:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ a tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a foglalkozáson 		A pedagógus értékelése zárja a foglalkozást.

III. Jogom van hozzá! –28. óra Egyezmény a gyermek jogairól 18 éves kor alatti tanulóknál/Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 18 éves kort betöltött fiataloknál

/A tananyag feldolgozását ugyanazon felépítés szerint javaslom az alábbiak szerint mindkét célcsoportnál, de alapvetően az Egyezmény a gyermek jogairól dokumentumra épül a foglalkozástervezet/

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
10	<p>Bevezetés, ismétlés:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus az előző órán tanult alapelvekre és jogokra kérdez rá, ki emlékszik rá, miről szóltak az egyes jogok. ✚ A tanulók elmondják, amire emlékeznek. ✚ A pedagógus megkéri a tanulókat, hogy olvassák fel közösen az eddig átbeszélt jogokat (1-5-ig az Egyezmény esetében, 1-15-ig a Nyilatkozat esetében) 	dokumentum szövege	A pedagógus az időhatárok betartásával, lendületesen vezeti le a bevezető részt.
20	<p>Egyezmény a gyermek jogairól – egyszerűbb változat: 6-10-ig</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus megkéri az egyik tanulót, hogy olvassa fel a 6. jogot. ✚ A pedagógus beszélgetést kezdeményez a joggal kapcsolatban, kinek milyen gondolata van hozzá. ✚ Majd az előzőleg táblára kitett képek közül megkérdezi, hogy melyik képet választanák a joghoz. <p>Valamennyi jog 6-10-ig hasonlóan kerül feldolgozásra.</p>	dokumentum szövege, tábla, képek, blutack vagy mágnes, egyezmény szövege	Az előző órához hasonlóan: A pedagógus minden tanulói gondolatra kíváncsi. Nem minősít választ, nincsenek rossz vagy jó válaszok. Feltehetnek olyan kérdéseket a tanulóknak, melyekre talán nem készült fel a pedagógus. Ha olyat kérdez a tanuló, amire nem tudunk válaszolni, akkor se hagyjuk válasz nélkül, jelezzük, hogy utánanézz és következő órán válaszol rá.
10	<p>Milyen legyen?:</p> <p>Az eddig átbeszélt jogokhoz egy-egy egyszerű szimbólumot találnak ki a tanulók. A lényeg, hogy lehetőleg egy elemből álljon, kivételes esetben lehet több, de ami fontos, egyszerű, sematikus ábrázolás legyen és könnyen memorizálható.</p> <p>A rajzok elkészítése nem történik meg csak egy egyszerű skicc kerül fel a táblára a tanulók javaslata alapján.</p>	tábla, képek, blutack vagy mágnes, egyezmény szövege, kréta vagy filctoll, (esetleg házi feladat)	Ha erre a részre nincs idő már, kiadható szorgalmi házi feladatnak és a legjobbakat fogják kiválasztani majd közösen a tanulók.
5	<p>Értékelés:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ a tanulók elmondják, hogyan érezték magukat a foglalkozáson 		A pedagógus értékelése zárja a foglalkozást.

III. Jogom van hozzá! –29-30. óra Egyezmény a gyermek jogairól 18 éves kor alatti tanulóknál/Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 18 éves kort betöltött fiataloknál

/A tananyag feldolgozását ugyanazon felépítés szerint javaslom az alábbiak szerint mindkét célcsoportnál, de alapvetően az Egyezmény a gyermek jogairól dokumentumra épül a foglalkozástervezet/

Idő (perc)	A foglalkozás menete	Eszközök, anyagok	Megjegyzések pedagógusoknak
10	Bevezetés, ismétlés: <ul style="list-style-type: none"> ✚ A pedagógus az előző órákon tanult alapelvekre és jogokra kérdez rá, ki emlékszik rá, miről szóltak az egyes jogok. ✚ A tanulók elmondják, amire emlékeznek. ✚ A pedagógus megkéri a tanulókat, hogy olvassák fel közösen a jogokat. 	dokumentum szövege	A pedagógus az időhatárok betartásával, lendületesen vezeti le a bevezető részt.
15	Könnyen Érthető Változat az Egyezményről/Nyilatkozatról: A tanulók, ha szükséges még jobban leegyszerűsítik közösen a jogok szövegét. A pedagógus a könnyen érthető szöveg ismérveit (Lsd. Mellékletek) előzőleg megismerve irányítja a tanulókat.	tábla, kréta vagy filctoll, esetleg számítógép	A könnyen érthető mondatokat elektronikusan bevihetik gépbe a tanulók. Ez lehet ház feladat minden tanulóknak, de lehet csak néhány tanuló, aki vállalja ennek begépelését. De dönthet úgy a pedagógus, hogy majd ő beszerkeszti a képekkel együtt.
45	Képek elkészítése a dokumentum szövegéhez. Az előzőleg megbeszélte szimbólumok, egyszerű képek elkészítése a tanulók feladata. A pedagógus előzőleg már A/4-es lapra, megfelelő nagyságban erős kontúrokkal megrajzolta a választott képet a skicc szerint. A tanulók feladata a színezés.	rajzlapok, választott technikához anyagok, eszközök, skiccek	A képek színezése történhet párba vagy kis csoportban, de lehet úgy is, hogy az egyik tanuló a képet a színezi, a másik tanuló a szöveget írja. Itt a pedagógus eltérhet a javasolt munkaszervezési módtól. A színezés technikája egységes legyen. Választhatnak a tanulók, de fontos az egységesség, a megfelelő színérősség, mert a képek be lesznek scannelve. Súlyosan mozgássérült tanulóknál – ha a pedagógus úgy gondolja - az előző részekre több idő fordítható, ez kihagyható, elkészítése a pedagógus feladata lesz az elmondottak alapján.
5	Egyszerűen értem!: A tanulók bemutatják az elkészített képeket. A pedagógus összefűzi az elkészült műveket.	elkészült művek, tűzőgép vagy lyukasztó és lefűző mappa	A pedagógus, hogy maradandóvá tegye a tanulók alkotását és esetleg kikerüljön az iskola honlapjára elkészítheti saját maga vagy technikai segítséggel elektronikusan a tanulók munkáját. A képeket bescanneli, a szövegeket beírja és a könnyen érthető szöveg ismérveit alapján elkészíti ennek elektronikus változatát. A tanulók munkája maradjon saját termékben, míg az elektronikus változat kerüljön ki az iskola fali újságára és lehetőség szerint honlapjára.
15	Értékelés: <ul style="list-style-type: none"> ✚ a pedagógus előzőleg elmondja, hogy mi mindenről beszélgettek az elmúlt órákon, aktivizálva a tanulók hosszú távú emlékezetét, hiszen a 30. óránál tartanak, ✚ a tanulóknak, most hosszabban van lehetőségük elmondani élményeiket, gondolataikat a tanultakról, ✚ az értékelést a pedagógus értékelése zárja sok pozitív megerősítéssel. 		A tanulókat meg lehet kérdezni arról, hogy szerintük az elkészült könnyen érthető dokumentumot még hova lenne érdemes elküldeni. (pl.: óvodák, iskolák, játszóházak, stb.)